

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตราย ดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

การบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตรายดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเป็นการดำเนินการเพื่อให้สภาพแวดล้อมที่เกิดมลพิษจากวัตถุอันตรายซึ่งเกิดจากการกระทำของผู้ก่อมลพิษกลับมามีสภาพตามธรรมชาติที่ดีดังเดิม โดยในการบังคับคดีสำหรับคดีแพ่งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิด และทฤษฎีที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 2 แล้ว ในบทนี้จะได้ทำการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตรายดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมทั้งในส่วนกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตรายดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตรายดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

3.1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตรายดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเป็นการบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากระทำการหรืองดเว้นกระทำการ ซึ่งมีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติได้กำหนดรายละเอียดในเรื่องดังกล่าวไว้ดังนี้

1) คำพิพากษาและคำบังคับของศาลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการ

การพิพากษาคดีของศาลนั้น คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่ชี้ขาดคดีต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อ แต่ห้ามมิให้พิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใดๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 142¹ โดยบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวได้กำหนดให้ศาลจะต้องมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีตามข้อหาในคำฟ้อง แต่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องไม่ได้ นั่น ข้อเท็จจริงที่โจทก์กล่าวอ้างอันอาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาในคำฟ้องอย่างไรศาลก็จะต้องตัดสินโดยปรับกฎหมายตามข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาตามคำฟ้องดังกล่าวของโจทก์เท่านั้น ประกอบกับการที่ศาลจะทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ นั้น โจทก์ก็จะต้องมีการบรรยายคำฟ้องโดยบรรยายข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาและมีคำขอมาในคำฟ้องนั้นหรือเรียกว่าคำขอท้ายฟ้อง ในกรณีที่โจทก์บรรยายเฉพาะความเสียหายแต่ไม่มีคำขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือโจทก์บรรยายคำฟ้องโดยมีคำขอบังคับแต่ก็ไม่ได้บรรยายข้อเท็จจริงซึ่งเป็นข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาตามคำขอบังคับดังกล่าวมาในคำฟ้อง กรณีเช่นนี้ศาลก็จะพิพากษาหรือมีคำสั่งตามความประสงค์ที่แท้จริงของโจทก์ไม่ได้เพราะถือว่าเกินคำขอ² สำหรับการพิพากษาคดีของศาลในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อมก็มีหลักการดังที่กล่าวมาคือ ศาลไม่อาจที่จะพิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใดๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง โดยศาลจะต้องชี้ขาดตัดสินคดีโดยปรับบทกฎหมายไปตามข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาตามคำฟ้องของโจทก์

ส่วนความหมายและรายละเอียดของคำบังคับเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ ตามมาตรา 272 วรรคแรก³ ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างใดซึ่งต้องมีการบังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ให้ศาลออกคำบังคับทันทีที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นและให้ถือว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ทราบคำบังคับแล้วในวันนั้น” ประกอบกับมาตรา 273 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าในคำบังคับได้กำหนดให้ใช้เงิน หรือให้ส่งทรัพย์สิน หรือให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดๆ ให้ศาลระบุไว้ในคำบังคับนั้นโดยชัดแจ้ง ซึ่งระยะเวลาและเงื่อนไขอื่นๆ อันจะต้องใช้เงิน ส่งทรัพย์สินกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการใดๆ นั้น แต่ถ้าเป็นคดีมิโนสಾರೆศาลไม่จำเป็นต้องให้เวลาแก่ลูกหนี้

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 142.

² สมชัย ฑิตมาตุตมากร. (2559). *รวมคำบรรยาย ภาค 2 สมัยที่ 68 ปีการศึกษา 2558 เล่มที่ 8 และเล่มที่ 10*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 74, 243.

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 272.

ตามคำพิพากษาเกินกว่าสิบห้าวันในอันที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น” เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าคำบังคับหมายถึงคำสั่งของศาลที่สั่งแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติไว้เพื่อให้ลูกหนี้ปฏิบัติให้เป็นไปตามคำพิพากษา คำบังคับจะต้องระบุระยะเวลาและเงื่อนไขอื่นๆ ตามที่จำเป็น สำหรับกรณีที่จะออกคำบังคับนั้น เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอันจะต้องมีการบังคับคดี ก็ให้ศาลออกคำบังคับ ในกรณีนี้หมายถึงคดีที่ศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีต้องปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาทั้งนี้ในการที่ศาลจะออกคำบังคับนั้น ไม่ต้องมีคำร้องขอจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแต่อย่างใด แต่เป็นหน้าที่ของศาลในการออกคำบังคับ ซึ่งศาลจะต้องออกคำบังคับในวันที่อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง⁴ สำหรับในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อม กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบจากการก่อให้เกิดหรือการรั่วไหลและแพร่กระจายของมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 นอกจากศาลจะมีคำพิพากษาให้ผู้ก่อมลพิษชำระค่าเสียหายแก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการกระดังกล่าว ศาลอาจมีคำพิพากษาให้ดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งกรณีนี้ศาลก็จะออกคำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระค่าเสียหายแก่โจทก์ และให้ดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมตามคำพิพากษาของศาล

อย่างไรก็ตาม การบังคับคดียอมอาศัยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นหลัก ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 271⁵ ที่ว่า “ศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดีซึ่งมีอำนาจกำหนดวิธีการบังคับคดีตามมาตรา 276 และมีอำนาจทำคำวินิจฉัยชี้ขาดหรือทำคำสั่งในเรื่องใดๆ อันเกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง” ด้วยเหตุนี้คำบังคับจึงต้องออกตามคำพิพากษา แต่ก็ยังมีบางกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งไม่ชัดเจนจนอาจทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาในคดีระหว่างนายกำธร ศรีสุวรรณมลา ที่ 1 กับพวกรวมแปดคน โจทก์ กับบริษัท ตะกั่วคอนเซนเตรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด ที่ 1 กับพวกรวมสองคน จำเลย คดีนี้ศาลฎีกามีคำพิพากษาในประเด็นที่โจทก์มีคำขอให้จำเลยทั้งสองร่วมกันแก้ไขและฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้โดยนำแร่ตะกั่วที่ตกค้างอยู่ในลำห้วยคลิตี้ออกให้หมด เพื่อให้ลำห้วยคลิตี้สะอาดปราศจากสารตะกั่ว โดยจำเลยทั้งสองเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายและให้กรมควบคุมมลพิษเป็นผู้ตรวจสอบและดูแลการแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ให้สะอาดปราศจากสารตะกั่วและสารเคมีต่างๆ ให้มีสภาพตามธรรมชาติดังเดิมว่า “เมื่อจำเลยทั้งสองเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ จึงเป็นหน้าที่ของจำเลยทั้งสองที่จะต้องแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ด้วยค่าใช้จ่ายของจำเลยทั้งสองจนกว่าลำห้วยคลิตี้จะกลับมามีสภาพที่สามารถใช้

⁴ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. (2540). *คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี*. กรุงเทพฯ: ศรีสมบัติการพิมพ์. หน้า 143-144.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 271.

อุปโภคบริโภคได้ตามเกณฑ์มาตรฐานของทางราชการ ส่วนที่โจทก์ทั้งแปดขอให้กรมควบคุมมลพิษเป็นผู้ตรวจสอบและดูแลการแก้ไขพื้นฟูลำห้วยคลิตี้ของจำเลยทั้งสองนั้น เห็นว่า การดูแลรักษาและแก้ไขพื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมถือเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องอยู่แล้ว แม้ไม่มีคดีขึ้นมาสู่ศาลหรือกรณีที่จำเลยทั้งสองไม่ดำเนินการแก้ไขพื้นฟูลำห้วยคลิตี้ภายในเวลาอันสมควร กรมควบคุมมลพิษรวมถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องก็ย่อมมีหน้าที่ต้องดำเนินการขจัดมลพิษออกจากลำห้วยคลิตี้จนกว่าจะกลับมามีสภาพที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชุมชนหมู่บ้านคลิตี้ล่าง โดยจำเลยทั้งสองจะต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษดังกล่าวตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 วรรคสอง ดังนั้น จึงไม่มีเหตุให้ต้องส่งคำขอในส่วนนี้ของโจทก์ทั้งแปดอีก” ซึ่งเมื่อพิจารณาคำพิพากษาของศาลในคดีนี้จะเห็นได้ว่าในการที่ศาลจะออกคำสั่ง ซึ่งคำสั่งก็จะต้องเป็นไปตามคำพิพากษา การที่ศาลมีคำพิพากษาว่าเป็นหน้าที่ของจำเลยทั้งสองที่จะต้องแก้ไขพื้นฟูลำห้วยคลิตี้ด้วยค่าใช้จ่ายของจำเลยทั้งสอง ในทางปฏิบัติจะให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการอย่างไรหรือมีหน่วยงานใดที่จะบังคับคดีในกรณีนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว

ทั้งนี้ ในการที่ศาลจะออกคำสั่งนั้น คำบังคับต้องกำหนดวิธีการบังคับ ซึ่งการจะบังคับคดีต้องบังคับตามสภาพแห่งหนี้หรือสภาพแห่งการบังคับคดีเปิดช่องให้ทำได้ ศาลจึงต้องกำหนดวิธีการบังคับให้เป็นไปตามสภาพ ส่วนใหญ่ศาลจะออกคำสั่งสั้นๆ ซึ่งรวมวิธีปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยไม่ต้องระบุวิธีการในรายละเอียดเพราะวิธีการบังคับต้องเป็นไปตามกฎหมายคือสภาพเปิดช่องอย่างไรก็ต้องบังคับอย่างนั้นอยู่แล้ว⁶ เช่น คำพิพากษาบังคับให้จำเลยชำระหนี้เงินการบังคับคือยึดหรืออายัดทรัพย์สินมาขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้ การพิพากษาให้จำเลยโอนที่ดินโฉนดให้โจทก์ การบังคับทำได้ด้วยวิธีให้จำเลยไปโอน ถ้าจำเลยไม่ไปก็ให้ถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนา การบังคับขับไล่และจำเลยต้องรื้อถอนออกไป ดังนี้ เป็นต้น ฉะนั้นเมื่อกฎหมายกำหนดวิธีการบังคับไว้อยู่แล้ว ในคำสั่งศาลจึงเขียนคำสั่งสั้นๆ เพียงว่า “ให้จำเลยปฏิบัติตามคำพิพากษาภายในกำหนด...วัน มิฉะนั้นอาจถูกยึดทรัพย์ จับ กักขัง” หรือศาลใช้คำสั่งว่า “บังคับคดีภายใน... วัน หากไม่ปฏิบัติตามอาจถูกยึดทรัพย์ ถูกจับและกักขัง”⁷ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามมาตรา 271 ที่ให้ศาลกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง โดยมีตัวอย่างอยู่ในมาตรา 273 ว่าถ้าเป็นกรณีคำพิพากษาให้ใช้เงินก็ต้องกำหนดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระเงินภายในกี่วันหรือเงื่อนไข

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 276.

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 273 วรรคสี่.

อื่นๆ ถ้าหากมีให้ชัดเจน ทำนองเดียวกันถ้าเป็นหนี้ส่งมอบทรัพย์สิน ภาระทำการ หรือดเว้นภาระทำการ ก็ต้องมีระยะเวลาให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาและเงื่อนไขอื่นถ้าหากมี⁸

2) วิธีบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาภาระทำการใดๆ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276⁹ เป็นบทบัญญัติสำคัญที่จะอธิบายได้ว่าวิธีการบังคับคดีตามคำพิพากษาในแต่ละกรณีจะเป็นประการใด โดยระบุให้ศาลกำหนดวิธีการบังคับคดีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและตามมาตรา 213 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังต่อไปนี้

(1) ถ้าการบังคับคดีต้องทำโดยทางเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้ศาลออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีและแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบเพื่อดำเนินการต่อไปตามที่กำหนดไว้ในหมายนั้น

(2) ถ้าการบังคับคดีอาจทำได้โดยไม่ต้องตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้ศาลมีคำสั่งกำหนดวิธีการตามที่เห็นสมควรเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดีจะเปิดช่องให้กระทำได้

(3) ถ้าเป็นการขอให้ศาลสั่งจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษา ให้ดำเนินการกระบวนพิจารณาต่อไปตามบทบัญญัติว่าด้วยการนั้น

สำหรับการบังคับคดีในกรณีให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาภาระทำการหรือดเว้นภาระทำการ กำหนดไว้ในภาค 4 ลักษณะ 2 หมวด 5 การบังคับคดีในกรณีที่ให้ภาระทำการหรือดเว้นภาระทำการ ในมาตรา 356 ถึงมาตรา 359 โดยเฉพาะการบังคับให้ภาระทำการในกรณีที่ไม่ใช่การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากระทำนิติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งมาตรา 358 กำหนดวิธีการในการบังคับคดีในกรณีนี้ไว้ว่า นอกจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอให้ศาลมีคำสั่งจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ถ้าการกระทำนั้นเป็นกรณีที่จะให้บุคคลภายนอกกระทำแทนได้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอฝ่ายเดียวให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้บุคคลภายนอกกระทำแทนลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย โดยค่าใช้จ่ายที่เสียไปในกรณีขอให้บุคคลภายนอกกระทำแทนให้ถือว่าเป็นหนี้ตามคำพิพากษาที่จะบังคับคดีกันต่อไป¹⁰ อย่างไรก็ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ไม่ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในการบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาภาระทำการหรือดเว้นภาระทำการแต่อย่างใด

⁸ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 4. หน้า 141-144.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 276.

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 358.

จากการศึกษาหลักกฎหมายดังกล่าวมานั้นพบว่าเมื่อพิจารณาถึงการบังคับคดีในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อม กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นหนึ่งกระทำการในกรณีที่ไม่ใช่การบังคับตามคำพิพากษา หรือคำสั่งศาลให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากระทำนิติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ใช่กรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งรวมทั้งไม่ใช่การบังคับคดีในกรณีที่ให้ขับไล่ กรณีนี้ถ้าจะมีการบังคับคดีโดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีคำขอให้ศาลมีคำสั่งจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ไม่ใช่ทางแก้ปัญหาที่จะทำให้อสิ่งแวดล้อมกลับมาในสภาพที่ดีดังเดิม แต่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอฝ่ายเดียวให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้บุคคลภายนอกกระทำการนั้นแทนลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายแต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยังไม่ได้กำหนดกระบวนการในการบังคับคดีในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้บุคคลภายนอกดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมว่ามีกระบวนการขั้นตอนอย่างไร หน่วยงานใดที่มีอำนาจในการบังคับคดีที่มีลักษณะเช่นนี้ และบุคคลภายนอกที่มีคุณสมบัติและมีความเหมาะสมที่จะสามารถดำเนินการแทนลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้คือบุคคลใด รวมทั้งกระบวนการในการบังคับคดีดังกล่าวจะทำให้สภาพแวดล้อมกลับมาในสภาพสมบูรณ์ดังเดิมได้หรือไม่

3) อำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติความหมายของเจ้าพนักงานบังคับไว้ว่า หมายถึง เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดีหรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มความในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและให้หมายความร่วมมือถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทน¹¹ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีหลังจากที่ศาลมีหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งกรณีที่มีการส่งหมายบังคับคดีอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มนับแต่วันที่ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ส่วนกรณีไม่มีการส่งหมายบังคับคดี ให้นับแต่วันออกหมายบังคับคดีเป็นต้นไป การนับเวลาเริ่มต้นในการปฏิบัติหน้าที่ก็เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเริ่มปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมาย¹²

อำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีดังต่อไปนี้

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 1 (14).

¹² ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 4. หน้า 187-188.

(1) อำนาจทั่วไปของเจ้าพนักงานงานบังคับคดี กล่าวคือ เมื่อศาลได้ออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นเจ้าพนักงานศาลในการดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตามที่ศาลได้กำหนดไว้ในหมายบังคับคดีและตามบทบัญญัติในภาค 4 ลักษณะ 2 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอกนำมาวางและออกใบรับให้¹³

(2) อำนาจในการบังคับคดีในกรณีที่เป็นหนี้เงิน กล่าวคือ ในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลกำหนดให้ชำระเงิน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอาศัยสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จะเรียกให้บุคคลภายนอกชำระเงินหรือส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอาศัยสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จะเรียกให้บุคคลภายนอกชำระหนี้เป็นอย่างอื่นนอกจากที่กล่าวมาแล้วขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินที่ได้มาจากการยึดหรือการยึดหรือซึ่งสิทธิเรียกร้องที่ได้ไต่อาช้¹⁴

(3) อำนาจในการบังคับคดีในกรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง กล่าวคือ ในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลกำหนดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาส่งคืนทรัพย์สินเฉพาะสิ่งแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเพื่อชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดทรัพย์สินนั้นเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง¹⁵ ซึ่งการบังคับคดีในกรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นการบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากระทำการเช่นกันแต่เป็นการบังคับเอากับตัวทรัพย์สินโดยตรง จึงทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อส่งคืนให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

(4) อำนาจในการบังคับคดีในกรณีที่ให้ขับไล่ กล่าวคือ การบังคับคดีในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัยหรือทรัพย์สินที่ครอบครอง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามมาตรา 351 มาตรา 352 มาตรา 353 และมาตรา 354 ส่วนการบังคับคดีในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือถอนสิ่งปลูกสร้าง ไม้ยืนต้น ไม้ล้มลุกหรือัญชาติ หรือขนย้ายทรัพย์สินออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัย หรือทรัพย์สินที่ครอบครอง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามมาตรา 355¹⁶

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 278.

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 296.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 347.

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 350.

จากการศึกษาอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งพบว่าอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคดีแพ่งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้น ได้แก่ การบังคับคดีในส่วนที่ศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ก่อมลพิษชำระค่าสินไหมทดแทนในการที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบได้รับความเสียหายต่อร่างกาย อนามัยหรือทรัพย์สิน รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่ทางราชการต้องใช้ในการกำจัดมลพิษ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไปขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่ในส่วนการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการกำจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นหน้าที่การประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่ได้กำหนดให้เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีแต่อย่างใด

3.1.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบแพ่งของผู้ก่อมลพิษรวมทั้งหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1) ความรับผิดชอบจากการก่อให้เกิดหรือการรั่วไหลและแพร่กระจายของมลพิษ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบจากการก่อให้เกิดหรือการรั่วไหลและแพร่กระจายของมลพิษไว้ว่า

“แหล่งกำเนิดมลพิษใดก่อให้เกิด หรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัยหรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่น หรือของรัฐเสียหายด้วยประการใดๆ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสินไหมทดแทน หรือค่าเสียหายเพื่อการนั้น ไม่ว่าจะการรั่วไหล หรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่ในกรณีพิสูจน์ได้ว่ามลพิษเช่นว่านั้นเกิดจาก

(1) เหตุสุดวิสัยหรือการสงคราม

(2) การกระทำตามคำสั่งของรัฐบาลหรือเจ้าพนักงานของรัฐ

(3) การกระทำหรือละเว้นการกระทำของผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหายเอง หรือของบุคคลอื่น ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือโดยอ้อม ในการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษนั้น

ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการกำจัดมลพิษที่เกิดขึ้นนั้นด้วย”

ความรับผิดทางแพ่งของผู้ก่อมลพิษตามมาตรา 96 มีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาดังนี้

(1) การก่อให้เกิดหรือการรั่วไหลและแพร่กระจายของมลพิษ

ความรับผิดทางแพ่งตามมาตรา 96 เป็นความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากแหล่งกำเนิดมลพิษ ได้แก่ การที่โรงงานอุตสาหกรรมมีกากอุตสาหกรรมรั่วไหลลงสู่แม่น้ำโรงงานที่มีการปล่อยควันพิษโดยกรณีที่มีความเสียหายเกิดจากมลพิษก็สามารถใช้มาตรา 96 วินิจฉัยความรับผิดของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ¹⁷ ดังกล่าวโดยมาตรา 96 สามารถใช้ได้อย่างกว้างขวางเพราะมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “มลพิษ” ว่าหมายถึง “ของเสีย วัตถุอันตราย และมลสารอื่นๆ รวมทั้งกากตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่ถูกปล่อยทิ้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้ และให้หมายความรวมถึง รังสี ความร้อน แสง เสียงกลิ่น ความสั่นสะเทือน หรือเหตุรำคาญอื่นๆ ที่เกิดหรือถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดมลพิษด้วย” ด้วยเหตุนี้จึงพิจารณาได้ว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมลสารอื่นๆ เกือบทุกชนิดถือเป็นมลพิษได้หากก่อให้เกิดหรือเพียงแต่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน¹⁸

(2) ความเสียหายที่เกิดจากมลพิษ

ความเสียหายที่เกิดจากมลพิษตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มลพิษดังกล่าวจะต้องเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายต่อชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพอนามัย ซึ่งนอกจากความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลแล้วมลพิษอาจก่อให้เกิดความเสียหายกับทรัพย์สินของรัฐด้วยก็ได้ อย่างไรก็ตามแม้จะมีการก่อให้เกิดมลพิษหรือมีการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ หากมลพิษมิได้ก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลหรือต่อทรัพย์สินของบุคคลใดหรือของรัฐ ผู้ก่อมลพิษจะไม่ต้องรับผิดตามมาตรา 96¹⁹

(3) ผู้ต้องรับผิด

ตามมาตรา 96 ได้กำหนดไว้ว่าผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย ก็คือ ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ โดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ

¹⁷ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. มาตรา 4 ให้คำจำกัดความของคำว่า “แหล่งกำเนิดมลพิษ” หมายความว่า ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม อาคารสิ่งก่อสร้าง ยานพาหนะ สถานที่ประกอบกิจการใดๆ หรือสิ่งอื่นใด ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของมลพิษ.

¹⁸ อานาจ วงศ์บัณฑิต. (2550). *กฎหมายสิ่งแวดล้อม* (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 541-542.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 542.

สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของคำว่า “แหล่งกำเนิดมลพิษ” หมายความว่า ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม อาคารสิ่งก่อสร้าง ยานพาหนะ สถานที่ประกอบกิจการใดๆ หรือสิ่งอื่นใด ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของมลพิษ ด้วยเหตุดังกล่าว แหล่งกำเนิดมลพิษนั้นหากเป็นสาเหตุของความเสียหายในการก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษซึ่งถือว่าเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายจึงจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากมลภาวะที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม²⁰ โดยมีข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ซึ่งเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ กล่าวคือ หากความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือการสงคราม เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษไม่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งเหตุสุดวิสัยตามมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมายความว่า เหตุที่ไม่อาจป้องกันได้แม้จะได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรในการป้องกันแล้วหากเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษกระทำการตามคำสั่งของรัฐบาลหรือเจ้าพนักงานของรัฐ แม้จะก่อให้เกิดการรั่วไหลและแพร่กระจายของมลพิษซึ่งความเสียหายแก่ผู้อื่น ก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 96 เนื่องจากผู้นั้นได้ทำตามคำสั่งตามกฎหมายซึ่งเป็นการไม่ยุติธรรมหากให้บุคคลดังกล่าวต้องรับผิดชอบ รวมทั้งกรณีผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหายนั้นเป็นผู้กระทำการหรือหรือละเว้นกระทำการเสียหายเอง เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษก็ไม่ต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกัน²¹

(4) การกำหนดค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย

ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หมายความว่า ค่าใช้จ่ายที่ผู้ต้องเสียหายจากปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมได้เสียไปจริงรวมทั้งค่าเสียหายสำหรับกรณีที่ต้องสูญเสียความสามารถโอกาสในการทำงานอย่างสิ้นเชิงหรือบางส่วนไม่ว่าจะในปัจจุบันหรือในอนาคต โดยให้หมายความรวมถึงการคืนทรัพย์สินอันผู้ต้องเสียหายได้เสียไปด้วยสาเหตุการละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นโดยหลักในการพิจารณาค่าสินไหมทดแทนและค่าเสียหายเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปตามกฎหมายหมายในเรื่องละเมิดตามมาตรา 438 มาตรา 443 และมาตรา 444 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดตามมาตรา 438 วรรคแรก²²

จากการศึกษาความรับผิดชอบของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษจากการก่อให้เกิดหรือการรั่วไหลและแพร่กระจายของมลพิษพบว่าตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา

²⁰ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2542). *การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 300.

²¹ อำนาจ วงศ์บัณฑิต. อ้างแล้วเชิงบรรณที่ 13. หน้า 545-547.

²² สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. อ้างแล้วเชิงบรรณที่ 20. หน้า 301.

คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดความรับผิดชอบของบุคคลดังกล่าวไว้เฉพาะเรื่องการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายจากการที่บุคคลได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่น หรือของรัฐเสียหาย โดยค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายดังกล่าวรวมถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษที่เกิดขึ้นนั้นด้วยซึ่งการบังคับคดีในการที่หน่วยงานของรัฐจะบังคับให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษชำระค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นการบังคับให้ชำระหนี้เงินหน่วยงานของรัฐมีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินมาชำระให้แก่รัฐ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ไม่ได้กำหนดกระบวนการ ขั้นตอน และหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่จะบังคับให้ผู้ก่อมลพิษขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมไว้แต่อย่างใด

2) ความรับผิดชอบกรณีทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย สูญหายหรือเสียหาย

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 97 ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบกรณีทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย สูญหายหรือเสียหายไว้ว่า

“ผู้ใดกระทำ หรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการทำลาย หรือทำให้สูญหาย หรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐ หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปนั้น”

บทบัญญัติในมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เป็นบทบัญญัติในการกำหนดความรับผิดชอบของบุคคลซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นของรัฐหรือสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งระบุให้ต้องชดใช้ค่าเสียหายต่อรัฐสำหรับมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติอันต้องถูกทำลายไป โดยเหตุผลของการที่กฎหมายกำหนดความรับผิดชอบเช่นนี้ไว้โดยเฉพาะด้วยเหตุผล กล่าวคือ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นทรัพย์สินที่ประชาชนมีความชอบธรรมในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ถ้าหากทรัพยากรดังกล่าวซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานถูกทำลายจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาตินั้น เอกชนไม่มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งเพื่อให้ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ตนเองหรือรัฐได้เพราะไม่ถือว่าเอกชนได้รับความเสียหายหรือถูกโต้แย้งสิทธิแต่อย่างใดทั้งนี้ การกำหนดให้บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติจะทำให้บุคคลมีความระมัดระวังในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

รวมทั้งเป็นบทบัญญัติซึ่งคำนึงถึงสิทธิของบุคคลรุ่นหลังซึ่งมีความชอบธรรมที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติเช่นเดียวกับคนยุคปัจจุบัน²³

การกระทำที่จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบตามบทบัญญัติในมาตรานี้ บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย...” จึงพิจารณาได้ว่ากรณีที่จะมีความรับผิดชอบเกิดขึ้น ต้องมีการกระทำของบุคคลซึ่งหมายความรวมถึงนิติบุคคลด้วย หรือการละเว้นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยการกระทำรวมทั้งการละเว้นการกระทำดังกล่าวมานั้น ส่งผลให้เกิดการทำลายหรือทำให้สูญหายหรือเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นของรัฐหรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน²⁴

ส่วนบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบนั้น ตามบทบัญญัติมาตรา 97 ใช้คำว่า “ผู้ใด” กระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คำว่า “ผู้ใด” ไม่ได้มีความชัดเจนดังเช่นมาตรา 96 ซึ่งระบุถึงเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ คำว่าผู้ใดตามบทบัญญัติในมาตรานี้ จึงหมายถึงบุคคลใดก็ได้ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลหรือแม้กระทั่งจะเป็นหน่วยงานของรัฐก็ตาม อย่างไรก็ตามกรณีที่เป็นหน่วยงานของรัฐตามหลักความเป็นจริงในทางปฏิบัติย่อมจะไม่มีกรณีสืบคดีต่อศาลเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งในระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกัน ด้วยเหตุที่ว่าแม้หน่วยงานของรัฐที่ได้รับความเสียหายและเป็นผู้ชนะคดี เมื่อได้รับชำระค่าเสียหาย เงินดังกล่าวก็จะเข้าสู่กระทรวงการคลัง หรือแม้จะเป็นหน่วยงานของรัฐที่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวก็มาจากกระทรวงการคลังซึ่งถือว่าเป็นเงินงบประมาณของแผ่นดินเช่นกัน²⁵

จากการศึกษาความรับผิดชอบของผู้ก่อมลพิษในกรณีที่กระทำ หรือละเว้นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการทำลาย หรือทำให้สูญหาย หรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นของรัฐ หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินพบว่าในกรณีดังกล่าวเอกชนไม่มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งเพื่อให้ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่ตนเองหรือรัฐได้ เพราะไม่ถือว่าเอกชนได้รับความเสียหายหรือถูกโต้แย้งสิทธิแต่อย่างใด ส่วนหน่วยงานของรัฐแม้

²³ สุรศักดิ์ บุญเรือง. (2555). *ปัญหาความรับผิดเพื่อความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติตามมาตรา 97 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 55-57.

²⁴ ชวัลกานต์ เกราะแก้ว. (2552). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 57.

²⁵ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 20. หน้า 300.

จะมีอำนาจในการฟ้องคดีเพื่อให้ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่อำนาจของรัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไป แต่บทบัญญัติในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ก็ไม่ได้กำหนดกระบวนการ ขั้นตอน และหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่จะบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการที่บุคคลดังกล่าวทำให้ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐ หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไว้แต่อย่างใด

3) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

เจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีดังต่อไปนี้

(1) นายกรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเป็นพิเศษสำหรับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในกรณีฉุกเฉิน ดังที่มาตรา 9 บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 9 เมื่อมีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชนอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ หรือภาวะมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษ ซึ่งหากปล่อยไว้เช่นนั้นจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัยของประชาชน หรือก่อความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชน หรือของรัฐเป็นอันมาก ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควร ให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือบุคคลใด รวมทั้งบุคคลซึ่งได้รับหรืออาจได้รับอันตรายหรือความเสียหายดังกล่าว กระทำหรือร่วมกันกระทำการใด ๆ อันจะมีผลเป็นการควบคุม ระงับ หรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างทันที่ ในกรณีที่น่าเชื่อว่าบุคคลใดเป็นผู้ก่อให้เกิดภาวะมลพิษดังกล่าว ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งบุคคลนั้นไม่ให้กระทำการใดอันจะมีผลเป็นการเพิ่มความรุนแรงแก่ภาวะมลพิษในระหว่างที่มีเหตุภัยอันตรายดังกล่าวด้วย

อำนาจในการสั่งตามวรรคหนึ่ง นายกรัฐมนตรีจะมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการภายในเขตจังหวัดแทนนายกรัฐมนตรีได้ โดยให้ทำเป็นคำสั่ง และประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดในการปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคสองแล้ว ให้ประกาศคำสั่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษา โดยมีชกษา”

การที่นายกรัฐมนตรีจะมีคำสั่งเมื่อมีเหตุการณเกิดขึ้นตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 9 จะต้องเป็นกรณีกล่าวคือ กรณีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชน โดยถ้าเป็นเพียง

ภัยอันตรายธรรมดาโดยทั่วไปไม่แรงค่านก็ไม่อาจใช้อำนาจตามมาตรา 9 ได้ ทั้งนี้จะต้องเป็นกรณีที่หากปล่อยเหตุฉุกเฉินหรือภัยอันตรายดังกล่าวไว้จะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัยของประชาชน หรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินอย่างมาก ไม่ว่าจะ เป็นของรัฐ หรือเอกชนก็ตาม²⁶

จากการศึกษาพบว่า อำนาจของนายกรัฐมนตรีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมจะมีเฉพาะการสั่งให้ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ รวมทั้งผู้ที่ได้รับหรืออาจได้รับอันตรายหรือความเสียหายกระทำการใดๆ เพื่อควบคุม ระวัง หรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้น และกรณีที่ทราบว่ามีบุคคลใดเป็นผู้ก่อมลพิษ นายกรัฐมนตรีจะมีอำนาจสั่งบุคคลนั้นไม่ให้กระทำการใดอันจะมีผลเป็นการเพิ่มความรุนแรงแก่ภาวะมลพิษในระหว่างที่มีเหตุภัยอันตรายซึ่งเป็นเพียงการสั่งระงับไม่ให้กระทำการเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่านายกรัฐมนตรีไม่มีอำนาจโดยตรงที่จะสั่งให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด

(2) ผู้ว่าราชการจังหวัด

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีหน้าที่และอำนาจหลายประการ กล่าวคือ ในการจัดการสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีหน้าที่จัดทำแผนปฏิบัติการสำหรับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ภายในกำหนด 120 วัน นับแต่วันที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติแจ้งต่อจังหวัดดังกล่าวเพื่อให้จัดทำแผนปฏิบัติการในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด ส่วนจังหวัดใดที่รัฐมนตรีไม่ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดให้เป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจจะใช้ดุลพินิจในการจัดทำแผนปฏิบัติการสำหรับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด โดยให้สอดคล้องกับแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ รวมทั้งอำนาจในการกำกับดูแลเจ้าพนักงานท้องถิ่นซึ่งกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดกำกับดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานท้องถิ่นสำหรับการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ²⁷

จากการศึกษาพบว่า อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมจะมีเฉพาะอำนาจหน้าที่ในส่วนของการจัดทำแผนปฏิบัติการสำหรับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด รวมทั้งอำนาจในการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานท้องถิ่นสำหรับการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในเขต

²⁶ อำนาจ วงศ์บัณฑิต. อ้างแล้วเชิงบรรณที่ 13. หน้า 606-610.

²⁷ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. อ้างแล้วเชิงบรรณที่ 20. หน้า 238-239.

ควบคุมมลพิษเท่านั้น โดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ไม่ได้กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจโดยตรงในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด

(3) เจ้าพนักงานท้องถิ่น

เจ้าพนักงานท้องถิ่นคือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีบทบาทในด้านการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเฉพาะเขตพื้นที่ของตน โดยเจ้าพนักงานท้องถิ่นหมายความถึง นายกเทศมนตรีสำหรับในเขตเทศบาล ผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร ปลัดเมืองพัทยา สำหรับในเขตเมืองพัทยา หัวหน้าผู้บริหารท้องถิ่น ขององค์การปกครองท้องถิ่นอย่างอื่น นอกเหนือจากที่กล่าวมาที่ได้รับการประกาศกำหนดให้เป็นราชการส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยกรณีนั้น สำหรับในเขตราชการส่วนท้องถิ่นนั้น²⁸

หน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นสำหรับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีดังนี้

(3.1) กรณีที่มีการประกาศให้พื้นที่ใดเป็นเขตควบคุมมลพิษ เจ้าพนักงานท้องถิ่นในเขตนั้นจะต้องจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดโดยรวมไว้ในแผนปฏิบัติการสำหรับจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด ซึ่งเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษจะให้ความช่วยเหลือในเรื่องนี้ตามความจำเป็น

(3.2) เจ้าพนักงานท้องถิ่นเป็นผู้พิจารณาในการออกใบอนุญาตให้กับผู้รับจ้างเป็นผู้ควบคุมหรือผู้รับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสีย หรือกำจัดของเสียภายในเขตของตน

(3.3) เจ้าพนักงานท้องถิ่นคือผู้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในกรณีเจ้าของ หรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษน้ำน้ำเสีย หรือของเสียจากแหล่งนั้นไปบำบัดหรือกำจัดต่อผู้รับใบอนุญาตรับจ้างให้บริการบำบัด หรือกำจัดของเสีย ประกอบกับการกำหนดวิธีการชั่วคราวสำหรับการบำบัดหรือกำจัดของเสียกรณีไม่มีผู้รับใบอนุญาตภายในเขตพื้นที่

(3.4) เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีหน้าที่รวบรวมรายงานการทำงานสำหรับระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย ระบบบำบัดอากาศเสีย รวมทั้งเครื่องมืออุปกรณ์เพื่อการควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียหรือมลพิษอื่น ที่ได้จัดทำโดยเจ้าของ หรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ และนำส่งรายงานอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้งต่อเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ

²⁸ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. มาตรา 4.

(3.5) สำหรับท้องถิ่นที่มีระบบบำบัดน้ำเสียรวม หรือระบบกำจัดของเสียรวมของทางราชการส่วนท้องถิ่น กำหนดให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีหน้าที่จัดเก็บค่าบริการ ค่าปรับรวมทั้งเรียกหรือค่าเสียหายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535²⁹

จากการศึกษาพบว่าอำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมจะมีเฉพาะอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดรวมทั้งอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ได้แก่ การพิจารณาออกใบอนุญาตต่างๆ การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในกรณีเข้าของ หรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ นำน้ำเสีย หรือของเสียจากแหล่งนั้น ไปบำบัดหรือกำจัด ทั้งนี้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ไม่ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจโดยตรงในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด

(4) เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ

เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 คือ ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัติฉบับนี้³⁰ สำหรับเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือผู้ที่ดำรงตำแหน่ง เช่น ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดทุกจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 1-16 อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ รองอธิบดีกรมควบคุมมลพิษ ผู้อำนวยการสำนักจัดการคุณภาพน้ำ ผู้อำนวยการสำนักจัดการคุณภาพอากาศและเสียง ผู้อำนวยการสำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย เป็นต้น

โดยเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีอำนาจดังนี้

(4.1) เข้าไปในอาคาร สถานที่ และเขตที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม หรือแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือเขตที่ตั้งของระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัดของเสียของบุคคลใดๆ ในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก หรือในระหว่างเวลาทำการเพื่อตรวจสอบการทำงานหรือสภาพการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัดของเสีย ระบบบำบัดอากาศเสีย หรืออุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ เพื่อควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียหรือมลพิษอื่น รวมทั้งตรวจบันทึกรายละเอียดสถิติ หรือข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของระบบ หรืออุปกรณ์และเครื่องมือดังกล่าว หรือเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

²⁹ อำนาจ วงศ์บัณฑิต. อ่างแล้วเชิงธรณี 13. หน้า 617-619.

³⁰ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. มาตรา 4.

(4.2) ออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครอง ผู้ควบคุม หรือผู้ได้รับใบอนุญาตรับจ้างให้บริการระบบบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสีย จัดการแก้ไข เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือซ่อมแซมระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัดของเสีย หรืออุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียหรือมลพิษอื่น แต่ถ้าแหล่งกำเนิดมลพิษนั้นเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ให้แจ้งให้เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป หากเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานไม่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตนให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีอำนาจดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ได้

(4.3) ออกคำสั่งเป็นหนังสือสั่งปรับเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษซึ่งมิใช่โรงงานอุตสาหกรรมซึ่งหลีกเลี่ยงไม่จัดส่งน้ำเสียหรือของเสียไปทำการบำบัด หรือลักลอบปล่อยทิ้งมลพิษน้ำเสียหรือของเสียดังกล่าวออกสู่สิ่งแวดล้อมภายนอกเขตแหล่งกำเนิดมลพิษของตน ในกรณีแหล่งกำเนิดมลพิษนั้นเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ให้มีหนังสือแจ้งไปยังเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานให้ออกคำสั่งปรับเจ้าของหรือผู้ครอบครองโรงงานอุตสาหกรรมนั้น โดยให้ถือว่าเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานเป็นเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัตินี้ หากเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานไม่ดำเนินการออกคำสั่งปรับภายในระยะเวลาอันสมควร ให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีอำนาจออกคำสั่งปรับเจ้าของ หรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมนั้นได้

(4.4) ออกคำสั่งเป็นหนังสือสั่งให้ผู้ได้รับใบอนุญาตรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสีย หรือกำจัดของเสียหยุดหรือปิดการดำเนินกิจการให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสีย หรือสั่งเพิกถอนใบอนุญาต ในกรณีที่ผู้ได้รับใบอนุญาตรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสีย นั้น ผ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ประกาศหรือเงื่อนไขที่ออกหรือกำหนดตามความในพระราชบัญญัตินี้ หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษซึ่งสั่งตามพระราชบัญญัตินี้

(4.5) ออกคำสั่งเป็นหนังสือเพิกถอนการเป็นผู้ควบคุมการดำเนินงานระบบบำบัดอากาศเสีย อุปกรณ์ หรือเครื่องมือสำหรับการควบคุม กำจัด ลดหรือขจัดมลพิษซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพอากาศหรือคุณภาพน้ำสำหรับแหล่งกำเนิดมลพิษที่จะต้องถูกควบคุมไม่ให้มีการปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีที่ผู้ควบคุมนั้นฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ประกาศ หรือเงื่อนไขที่ออกหรือกำหนดตามความในพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษซึ่งสั่งตามพระราชบัญญัตินี้

(4.6) เสนอแนะการสั่งปิดหรือพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต หรือการสั่งให้หยุดใช้หรือทำประโยชน์ด้วยประการใด ๆ เกี่ยวกับแหล่งกำเนิดมลพิษจะต้องถูกควบคุมการปล่อยน้ำเสีย ของเสีย อากาศเสีย ลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ อากาศ หรือออกสู่สิ่งแวดล้อมนอกเขตที่ตั้งแหล่งกำเนิดมลพิษซึ่งจงใจไม่ทำการบำบัดอากาศเสีย น้ำเสีย หรือของเสียอย่างอื่น และลักลอบปล่อยทิ้งอากาศเสีย น้ำเสียหรือของเสียที่ยังไม่ได้ทำการบำบัดออกสู่สิ่งแวดล้อมภายนอกเขตที่ตั้งแหล่งกำเนิดมลพิษต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจควบคุมดูแลแหล่งกำเนิดมลพิษนั้นตามกฎหมาย

(4.7) เสนอแนะให้มีการดำเนินการทางกฎหมายเพื่อบังคับให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษที่จะต้องถูกควบคุมการปล่อยน้ำเสีย หรือของเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ หรือออกสู่สิ่งแวดล้อมนอกเขตที่ตั้งแหล่งกำเนิดมลพิษจัดส่งน้ำเสียหรือของเสียไปทำการบำบัดหรือกำจัดตามพระราชบัญญัตินี้ต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น

(4.8) ให้คำปรึกษาแนะนำแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการดำเนินการ และบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียรวม หรือระบบกำจัดของเสียรวมของทางราชการซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือส่วนราชการนั้น³¹

จากการศึกษาอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พบว่าอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เช่น การเข้าไปในอาคาร สถานที่ และเขตที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม หรือแหล่งกำเนิดมลพิษ เพื่อตรวจสอบสภาพการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัดของเสีย การออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษจัดการแก้ไขปรับปรุง ระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัดของเสียการออกคำสั่งเป็นหนังสือสั่งปรับเจ้าของ หรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษซึ่งหลีกเลี่ยงไม่จัดส่งน้ำเสียหรือของเสียไปทำการบำบัด หรือลักลอบปล่อยทิ้งมลพิษน้ำเสีย หรือของเสียดังกล่าวออกสู่สิ่งแวดล้อม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าอำนาจของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษจะเป็นอำนาจในลักษณะการป้องกันการเกิดมลพิษ เช่น การตรวจสอบระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย การควบคุมการนำน้ำเสียไปบำบัด ส่วนอำนาจในลักษณะการแก้ไขปัญหามลพิษจะอยู่ในรูปแบบการสั่งปรับ เช่น การสั่งปรับเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษที่ลักลอบปล่อยทิ้งมลพิษน้ำเสียหรือของเสียดังกล่าวออกสู่สิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและ

³¹ พนาวัลย์ จันทร์สระคู. (2560). *บทบาทของพนักงานเจ้าหน้าที่และเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียนด้านสิ่งแวดล้อม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.reo06.mnre.go.th/newweb/images/file/report2555/panawan.pdf>. [2560, 8 สิงหาคม].

รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีอำนาจในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด

3.1.3 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

ความหมายของวัตถุอันตรายตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ได้กำหนดความหมายไว้ว่าหมายถึง วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟวัตถุออกซิไดซ์และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรควัตถุกัมมันตรังสีวัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมวัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคืองวัตถุอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็เคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์พืช ทรัพย์หรือสิ่งแวดล้อม³² จากที่กล่าวมาพิจารณาได้ว่าวัตถุอันตราย มีความหมายอย่างกว้างเห็นได้จากวัตถุอันตรายประเภทวัตถุอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็เคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์พืช ทรัพย์หรือสิ่งแวดล้อมหมายถึงทุกสิ่งทีอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตต่างๆ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ได้หมายความว่าวัตถุอันตรายทุกชนิดที่มีลักษณะดังที่กล่าวจะตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 เพราะวัตถุอันตรายที่จะอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้จะต้องเป็นวัตถุอันตรายที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม โดยความเห็นของคณะกรรมการวัตถุอันตรายประกาศในราชกิจจานุเบกษา ระบุนชื่อหรือคุณสมบัติของวัตถุอันตราย ชนิดของวัตถุอันตรายและหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการควบคุมวัตถุอันตรายดังกล่าว³³

พระราชบัญญัติวัตถุอันตรายพ.ศ. 2535 กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับความรับผิดชอบแพ่งในการเยียวยาความเสียหายไว้โดยเฉพาะตามความในหมวดที่ 3 ว่าด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบแพ่งตั้งแต่มาตรา 57 ถึงมาตรา 59 ซึ่งมีหลักการเหมือนกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หมวดที่ 6 แต่ก็มีประเด็นที่น่าสังเกตกล่าวคือ ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 นั้น จะขยายขอบเขตของหน้าที่รวมทั้งความรับผิดชอบแพ่งไว้มากกว่าความรับผิดชอบแพ่งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ในหมวดที่ 6 อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าหน้าที่และความรับผิดชอบแพ่งอันเกี่ยวกับผลกระทบอันเนื่องมาจากวัตถุอันตรายจะเป็นไปเฉพาะตามที่หมวด 3 กำหนดไว้เพียงเท่านั้น เนื่องจากมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้กำหนดว่าบทบัญญัติในหมวดนี้ไม่เป็นการลบล้างหรือจำกัดหน้าที่และความรับผิดชอบแพ่งของบุคคลซึ่งมีอยู่ตามบทบัญญัติในหมวดอื่นหรือของกฎหมายอื่น ดังนั้น บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากวัตถุอันตรายจึงสามารถคุ้มครองสิทธิของตนเองตามกฎหมายอื่นได้มากกว่าบทบัญญัติในหมวด 3 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย

³² พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535. มาตรา 4.

³³ อานาจ วงศ์บัณฑิต. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 13. หน้า 414-418.

พ.ศ. 2535 บุคคลดังกล่าวก็ย่อมมีสิทธิในการใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้³⁴ โดยมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่งตามพระราชบัญญัติวัดอุอันตราย พ.ศ. 2535 และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังนี้

1) ความรับผิดชอบของผู้ครอบครองวัดอุอันตราย

พระราชบัญญัติวัดอุอันตราย พ.ศ. 2535 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ครอบครองวัดอุอันตราย อันได้แก่ ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง และผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัดอุอันตราย โดยกำหนดไว้ในมาตรา 63 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง หรือผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัดอุอันตรายต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่วัดอุอันตรายที่อยู่ในความครอบครองของตน เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง” บทบัญญัติในมาตรานี้ได้กำหนดความรับผิดชอบของผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง และผู้ที่ครอบครองวัดอุอันตรายเพื่อให้ต้องรับผิดชอบเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากวัดอุอันตรายที่ครอบครอง โดยต้องรับผิดชอบตามหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด³⁵

2) ความรับผิดชอบของผู้ส่งมอบวัดอุอันตราย

พระราชบัญญัติวัดอุอันตราย พ.ศ. 2535 วางหลักเกณฑ์ในเรื่องความรับผิดชอบของผู้ขายและผู้ส่งมอบวัดอุอันตรายต่อผู้รับมอบวัดอุอันตรายไว้ในมาตรา 64 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ขายหรือผู้ส่งมอบวัดอุอันตรายให้กับบุคคลใด ต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายของบุคคลดังกล่าวอันเกิดแต่วัดอุอันตรายนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง” กล่าวคือ แม้ว่าผู้ขายหรือผู้ส่งมอบวัดอุอันตรายจะได้ส่งมอบวัดอุอันตรายให้กับผู้รับมอบไปแล้วก็ตาม ก็ยังคงต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากวัดอุอันตรายต่อบุคคลดังกล่าวเพียงเท่าที่วัดอุอันตรายยังอยู่ในความครอบครองของผู้รับมอบ³⁶

3) ความรับผิดชอบจากการทำละเมิดของบุคคลอื่น

พระราชบัญญัติวัดอุอันตราย พ.ศ. 2535 ได้วางหลักเกณฑ์โดยกำหนดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่บุคคลอื่นก่อให้เกิดขึ้น กล่าวคือ ตามมาตรา 65 ซึ่งบัญญัติว่า “นายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่บุคคลตามมาตรา 63 หรือมาตรา 64 ได้กระทำไปในการทำงานให้แก่ตน แต่ชอบที่จะได้ชดเชยจากบุคคล

³⁴ มณิศรา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2553). *การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีสิ่งแวดล้อม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 89.

³⁵ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2554). *กฎหมายว่าด้วยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบทางแพ่ง การชดเชยเยียวยา และการระงับข้อพิพาท*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 306.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 306.

ดังกล่าว เว้นแต่ตนจะมีส่วนผิดในการสั่งให้ทำ การเลือกหาตัวบุคคล การควบคุม หรือการอื่นอันมีผลโดยตรงให้เกิดการละเมิดขึ้นนั้น” บทบัญญัติในมาตรานี้ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการคือ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะได้รับประโยชน์จากการกระทำของผู้อื่นอันเกี่ยวข้องกับตนเองนั้น ผู้นั้นควรต้องร่วมรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดกับบุคคลที่สามหากความเสียหายดังกล่าวเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ที่ตนเกี่ยวข้องนั้น³⁷

4) ความรับผิดชอบต่อรัฐในกรณีที่รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

นอกจากความรับผิดชอบดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่ายังมีความรับผิดชอบอีกประการหนึ่งสำหรับผู้ครอบครองผู้ขายหรือผู้ส่งมอบวัตถุอันตราย นายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการ อาจต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอันตราย กล่าวคือ ความรับผิดชอบต่อรัฐ ในกรณีที่รัฐได้รับความเสียหายเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าช่วยเหลือ เคลื่อนย้าย บำบัด บรรเทา หรือขจัดความเสียหายให้เกิดการคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิม หรือเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินไม่มีเจ้าของ หรือทรัพยากรธรรมชาติ หรือเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินของแผ่นดิน อันเนื่องมาจากกรณีที่วัตถุอันตรายก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือสิ่งแวดล้อม³⁸

จากการศึกษาบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ก่อมลพิษ ซึ่งเกิดขึ้นจากวัตถุอันตรายตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พบว่าบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวกำหนดความรับผิดชอบของผู้ครอบครอง ผู้ขายหรือผู้ส่งมอบวัตถุอันตราย นายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการซึ่งต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่ผู้ครอบครองหรือผู้ส่งมอบวัตถุอันตรายได้กระทำไปในการทำงานให้แก่ตนไว้เฉพาะเรื่องการชดเชยค่าสินไหมทดแทน หรือค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายจากการที่บุคคลอื่นได้รับความเสียหายอันเกิดแต่วัตถุอันตราย รวมทั้งความรับผิดชอบต่อรัฐในกรณีที่รัฐได้รับความเสียหายเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าช่วยเหลือ เคลื่อนย้าย บำบัด บรรเทา หรือขจัดความเสียหายให้เกิดการคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่ใกล้เคียงกับสภาพเดิม หรือเป็นความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ หรือทรัพย์สินของแผ่นดิน อันเนื่องมาจากกรณีที่วัตถุอันตรายก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือสิ่งแวดล้อมซึ่งการบังคับคดีในกรณีที่บุคคลผู้ได้รับความเสียหายไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัยหรือทรัพย์สินอันเกิดแต่วัตถุอันตราย รวมทั้งการที่หน่วยงานของรัฐจะบังคับคดีเพื่อให้ผู้ที่ต้องรับผิดชอบชำระค่าใช้จ่ายในการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเป็นการบังคับให้ชำระหนี้เงิน ซึ่งบุคคลที่ได้รับความเสียหายและหน่วยงานของรัฐมีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการยึด

³⁷ อานาจ วงศ์บัณฑิต. อ้างแล้วเชิงบรรณที่ 13. หน้า 464-465.

³⁸ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535. มาตรา 69.

อายุทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินมาชำระให้แก่รัฐแต่สำหรับในส่วนการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตรายดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมนั้น พบว่าบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ไม่ได้กำหนดกระบวนการ ขั้นตอน ที่จะบังคับให้ผู้ก่อมลพิษขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมรวมทั้ง ไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิพากษาคดี เพื่อบังคับให้ผู้ก่อมลพิษขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมไว้แต่อย่างใด

5) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 คือ ผู้ซึ่งรัฐมนตรีเจ้าสังกัดของหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบควบคุมวัตถุอันตรายชนิดนั้นๆ แต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้³⁹ เช่น กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่งตั้งให้ข้าราชการในสังกัดกรมประมงผู้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมประมง รองอธิบดีกรมประมง ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ตรวจราชการกรมผู้อำนวยการกอง หรือเทียบเท่า หัวหน้ากลุ่มควบคุมการนำเข้าส่งออกสัตว์น้ำและปัจจัยการผลิต กองควบคุมการค้าสัตว์น้ำและปัจจัยการผลิตเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้⁴⁰ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มีอำนาจ 2 ประการที่สำคัญคืออำนาจในการสั่งให้ผู้กระทำความผิดระงับการกระทำที่ฝ่าฝืน หรือแก้ไข หรือปรับปรุง หรือปฏิบัติให้ถูกต้องและอำนาจในการตรวจตราการกระทำผิดพร้อมทั้งแสวงหาพยานหลักฐาน⁴¹ ดังนี้

(1) อำนาจในการสั่งให้ผู้กระทำความผิดระงับการกระทำที่ฝ่าฝืน หรือแก้ไข หรือปรับปรุง หรือปฏิบัติให้ถูกต้องกล่าวคือ เมื่อปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก หรือผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายผู้ใด ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นระงับการกระทำที่ฝ่าฝืน หรือแก้ไข หรือปรับปรุง หรือปฏิบัติให้ถูกต้องได้ ในการนี้หากเป็นกรณีมีเหตุอันสมควร พนักงานเจ้าหน้าที่จะสั่งให้ผู้นั้นส่งออกไปซึ่งวัตถุอันตรายนั้นเพื่อคืนให้แก่ผู้ผลิตหรือผู้จัดส่งวัตถุอันตรายนั้นมาให้ หรือเพื่อการอื่นตามความเหมาะสมก็ได้ โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด⁴² หรือเมื่อปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก หรือผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตราย ประกอบกิจการอันมีสภาพที่อาจก่อให้เกิดอันตราย ความเสียหายหรือความเดือดร้อนแก่

³⁹ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535. มาตรา 4.

⁴⁰ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ที่กรมประมงมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ.

⁴¹ อำนาจ วงศ์บัณฑิต. อ่างแล้วเชิงธรณี 13. หน้า 460-461.

⁴² พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535. มาตรา 52.

บุคคลหรือทรัพย์สินที่อยู่ในสถานประกอบการหรือที่อยู่ใกล้เคียงกับสถานประกอบการ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นดำเนินการแก้ไขการกระทำดังกล่าว โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด⁴³

(2) อำนาจในการตรวจตราการกระทำผิดพร้อมทั้งแสวงหาพยานหลักฐาน⁴⁴ ได้แก่

(2.1) เข้าไปในสถานที่ประกอบการเกี่ยวกับวัตถุอันตราย สถานที่ผลิตวัตถุอันตรายสถานที่เก็บรักษาวัตถุอันตราย หรือสถานที่ที่สงสัยว่าเป็นสถานที่เช่นนั้นในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกหรือในเวลาทำการของสถานที่ดังกล่าว หรือเข้าไปในพาหนะที่บรรทุกวัตถุอันตรายหรือสงสัยว่าบรรทุกวัตถุอันตราย เพื่อตรวจสอบวัตถุอันตราย ภาชนะบรรจุวัตถุอันตรายสมุดบัญชี เอกสาร หรือสิ่งใดๆ ที่เกี่ยวกับวัตถุอันตราย

(2.2) นำวัตถุอันตรายหรือวัตถุที่สงสัยว่าเป็นวัตถุอันตรายในปริมาณพอสมควรไปเป็นตัวอย่างเพื่อตรวจสอบ

(2.3) ตรวจค้น กัก ยึด หรืออายัดวัตถุอันตราย ภาชนะบรรจุวัตถุอันตราย สมุดบัญชีเอกสารหรือสิ่งใดๆ ที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่มีเหตุสงสัยว่ามีการกระทำผิดต่อพระราชบัญญัตินี้

(2.4) มีหนังสือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุใดๆ มาเพื่อประกอบการพิจารณาได้

จากการศึกษาอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พบว่ามีอำนาจหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตรายดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ได้แก่ อำนาจสั่งให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก หรือผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ระงับการกระทำที่ฝ่าฝืน หรือแก้ไข หรือปรับปรุง หรือปฏิบัติให้ถูกต้องอำนาจสั่งให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก หรือผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายที่ประกอบกิจการอันมีสภาพซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตราย ความเสียหายหรือความเดือดร้อนแก่บุคคลหรือทรัพย์สินที่อยู่ในสถานประกอบการหรือที่อยู่ใกล้เคียงกับสถานประกอบการดำเนินการแก้ไขการกระทำดังกล่าวและอำนาจในการตรวจตราการกระทำผิดพร้อมทั้งแสวงหาพยานหลักฐานจะเห็นได้ว่าอำนาจของเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้จะเป็นอำนาจในลักษณะการระงับการฝ่าฝืนการกระทำผิดหรือการแก้ไขให้การดำเนินการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายเป็นไปอย่างถูกต้องซึ่งเป็นอำนาจในเชิงป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหาย แต่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ไม่ได้กำหนดไว้ให้ชัดเจนว่าในกรณีที่เกิดปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อมที่มีสาเหตุมาจากการรั่วไหลหรือ

⁴³ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535. มาตรา 52/1.

⁴⁴ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535. มาตรา 54.

แพร่กระจายของวัตถุอันตราย ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมหรือในกรณีที่มีศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการดังกล่าวให้เป็นอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลแต่อย่างใด

3.1.4 หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตรายดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

1) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีแพ่งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีแพ่งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม คือ กรมบังคับคดี สังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยอำนาจของกรมบังคับคดีตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2556 กำหนดให้กรมบังคับคดี มีภารกิจเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง คดีล้มละลาย และคดีฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ตามคำสั่งศาล การชำระบัญชีตามคำสั่งศาล การวางทรัพย์ และการประเมินราคาทรัพย์สิน โดยดำเนินการยึดอายัด และจำหน่ายทรัพย์สิน รวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายตลอดจนกำกับฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ เพื่อให้เจ้าหนี้และผู้มีส่วนได้เสียได้รับการชำระหนี้จากลูกหนี้อย่างเป็นธรรม โดยให้มีอำนาจหน้าที่ ได้แก่ ดำเนินการบังคับคดีแพ่งตามคำสั่งศาลดำเนินการบังคับคดีล้มละลายตามคำสั่งศาลดำเนินการบังคับคดีฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ตามคำสั่งศาลดำเนินการตรวจสอบสิทธิทางบัญชีของผู้มีส่วนได้เสียเพื่อรับส่วนแบ่งจากคดีตรวจสอบค่าใช้จ่ายและเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการบังคับคดีชำระบัญชีห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือนิติบุคคลในฐานะผู้ชำระบัญชีตามคำสั่งศาลรับวางทรัพย์จากลูกหนี้หรือผู้มีสิทธิวางทรัพย์ ดำเนินการประเมินราคาทรัพย์สินดำเนินการเกี่ยวกับการเดินหมาย คำคู่ความ หนังสือ หรือประกาศของศาล หรือหน่วยงานในสังกัดกรม และปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม ตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย หรือตามคำสั่งศาล⁴⁵

ในประเด็นอำนาจหน้าที่ของกรมบังคับคดีเกี่ยวกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นการบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากระทำการ หรืองดเว้นกระทำการนั้น เจ้าหน้าที่ของกรมบังคับคดีได้ให้ความเห็นในคดีที่ชาวบ้านซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายกระเหรี่ยง อาศัยอยู่ในชุมชนชื่อหมู่บ้านคลิตี้ล่าง อำเภอศรีสวัสดิ์ และอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ยื่นฟ้องบริษัท ตะกั่วคอนเซนเตรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด และกรรมการผู้จัดการของบริษัท เพื่อให้ชำระค่าเสียหายและดำเนินการแก้ไขและฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ให้มีสภาพตามธรรมชาติดั้งเดิม จากกรณีของบริษัทดังกล่าวได้กระทำให้สารตะกั่วและสารเคมีอื่นๆ ที่เกิดจากกระบวนการแต่งแร่ปนเปื้อนลงสู่ลำห้วยคลิตี้ ทำให้โจทก์เจ็บป่วย ไม่มีน้ำใช้ในการอุปโภคและบริโภค รวมทั้งไม่อาจ

⁴⁵ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2556.

จับสัตว์น้ำในลำห้วยดังกล่าวเพื่อบริโภคได้เช่นเดิม ซึ่งในที่สุดศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาให้จำเลยทั้งสอง ในฐานะผู้ก่อมลพิษชำระค่าเสียหายให้แก่โจทก์และให้จำเลยทั้งสองแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลี่คลายด้วย ค่าใช้จ่ายของจำเลยทั้งสอง จนกว่าลำห้วยคลี่คลายจะกลับมามีสภาพที่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ตาม มาตรฐานของทางราชการ⁴⁶ โดยเจ้าหน้าที่ของกรมบังคับคดีได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการบังคับคดีนี้ว่า กรมบังคับคดีมีภารกิจหลักสองส่วน คือ การบังคับคดีแพ่งและการบังคับคดีล้มละลาย ซึ่งการบังคับ คดีแพ่งเป็นเรื่องของเอกชนกับเอกชน อย่างไรก็ตามในกรณีนี้ ศาลฎีกามีคำพิพากษาให้ชดเชยค่าสินไหม ทดแทนกรมบังคับคดีสามารถไปบังคับเอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้แต่ในส่วน ของการฟื้นฟูลำห้วยนั้นเป็นหนี้ให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการ ซึ่งเป็นเรื่องการบังคับการ กระทำของตัวจำเลย โดยหลักแล้วกรมบังคับคดีจะบังคับให้ไม่ได้ แต่ถ้าจำเลยในฐานะลูกหนี้ตาม คำพิพากษาไม่กระทำการฟื้นฟูลำห้วย แล้วมีการไปจ้างบริษัทเอกชนหรือบุคคลภายนอกมา ดำเนินการแทนจะทำให้มีหนี้เงินเกิดขึ้นกรณีดังกล่าวกรมบังคับคดีก็อาจบังคับชำระหนี้เงินที่ เกิดขึ้นนั้นได้⁴⁷ อย่างไรก็ตามในกรณีดังกล่าวซึ่งถือว่าเป็นกรณีที่แหล่งกำเนิดมลพิษก่อให้เกิด หรือ เป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัยหรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่น หรือของรัฐเสียหาย หากทาง ราชการซึ่งหมายความถึงหน่วยงานของรัฐได้เข้าดำเนินการขจัดมลพิษหน่วยงานของรัฐดังกล่าว ก็ย่อมมีสิทธิที่จะเรียกให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษชดเชยค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทาง ราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษที่เกิดขึ้นนั้นด้วย เป็นไปตามมาตรา 96 แห่ง พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

จากการศึกษาพบว่าอำนาจของกรมบังคับคดีในการบังคับคดีแพ่งนั้นจะต้องเป็นไปตาม คำสั่งศาลตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของ เจ้าพนักงานบังคับคดี โดยอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดี ได้แก่ อำนาจในการบังคับคดีในกรณีที่ เป็นหนี้เงินอำนาจในการบังคับคดีในกรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งและอำนาจในการ บังคับคดีในกรณีที่ให้ขับไล่ แม้จะถือว่าอำนาจในการบังคับคดีในกรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบ ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเป็นอำนาจในการบังคับให้กระทำการอย่างหนึ่ง แต่ก็มีอำนาจเฉพาะการบังคับให้ กระทำการส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเท่านั้น ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่งในภาค 4 ลักษณะ 2 ได้บัญญัติเรื่องการบังคับคดีในกรณีที่ให้ส่งคืนหรือส่งมอบทรัพย์สิน เฉพาะสิ่งและการบังคับคดีในกรณีที่ให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการให้อยู่คนละหมวดกัน

⁴⁶ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 15219/2558.

⁴⁷ อานันท์ รัตนเจียรเจริญ, ธนกฤต ใต้งฟ้า และมนทนา ดวงประภา. (2560). *ราคาและผู้ก่อมลพิษต้องจ่าย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://enlawfoundation.org/newweb/?p=3084#more-3084>. [2560, 8 เมษายน].

ซึ่งไม่ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในการบังคับคดีในกรณีที่ทำให้กระทำการหรือคว่ำหน้า
กระทำการ จึงเห็นได้ว่า กรมบังคับคดีไม่มีอำนาจในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตราย
ดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมตามคำพิพากษาของศาลซึ่งเป็นการบังคับให้ลูกหนี้ตาม
คำพิพากษากระทำการ หรือคว่ำหน้ากระทำการแต่อย่างใด

2) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม

(1) หน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(1.1) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อม โดยเสนอแนะนโยบายและแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง
ประสานการจัดการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ตลอดจนติดตาม ตรวจสอบมาตรการและ
เงื่อนไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความ
เข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของประเทศและสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนและคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้ง
ดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและประสานความร่วมมือด้านการเปลี่ยนแปลง
สภาพภูมิอากาศกับหน่วยงานทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยให้มีอำนาจหน้าที่ เช่น
การจัดทำนโยบายและแผนการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
การศึกษา วิเคราะห์ ประสานและกำหนดมาตรการเพื่อดำเนินการให้มีการประกาศเขตพื้นที่และ
มาตรการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการ
ดำเนินงานตามนโยบาย แผนและมาตรการและจัดทำรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น⁴⁸

(1.2) กรมควบคุมมลพิษเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการกำกับ ดูแล
อำนวยการประสานงาน ติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับการฟื้นฟู คุ้มครองและรักษาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อม โดยมีอำนาจหน้าที่ เช่น การประสานงานและดำเนินการเพื่อฟื้นฟู หรือระงับเหตุที่อาจ
เป็นอันตรายจากมลพิษในพื้นที่ที่มีการปนเปื้อนมลพิษ และประเมินความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม
การให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการจัดการมลพิษ การดำเนินการเกี่ยวกับเรื่อง
ร้องทุกข์ด้านมลพิษ การดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
แห่งชาติด้านการควบคุมมลพิษ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น⁴⁹

(1.3) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการ
ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยการวิจัย พัฒนา ฝึกอบรม สร้างจิตสำนึก และถ่ายทอดเทคโนโลยี

⁴⁸ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555.

⁴⁹ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2545.

สิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศอย่างยั่งยืน โดยให้มีอำนาจหน้าที่ เช่น ส่งเสริม เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อมรวบรวม จัดทำ และให้บริการข้อมูลและข้อสนเทศด้านสิ่งแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีต่างๆ ในฐานะศูนย์ข้อมูลและข้อสนเทศด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น⁵⁰

(2) หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(2.1) กรมวิชาการเกษตรเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับพืช โดยศึกษา วิจัย และพัฒนาพืช เครื่องจักรกลการเกษตร และปัจจัยการผลิต ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตพืชสู่กลุ่มเป้าหมายทั้งภาครัฐ เอกชน และเกษตรกรบริการวิเคราะห์ ทดสอบ ตรวจสอบ รับรองมาตรฐานสินค้าพืช รวมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับดิน น้ำ ปุ๋ยพืช วัสดุการเกษตร ผลผลิต และผลิตภัณฑ์พืช เพื่อยกระดับมาตรฐานการผลิตพืชเพื่อพัฒนาผลผลิตพืชให้มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้บริโภคตามมาตรฐานสากล และเพื่อให้บริการการส่งออกสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน โดยมีอำนาจหน้าที่ เช่น การดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการกักพืช กฎหมายว่าด้วยปุ๋ย กฎหมายว่าด้วยพันธุ์พืช กฎหมายว่าด้วยวัตถุอันตราย กฎหมายว่าด้วยการควบคุมยาง กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืช และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง การศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย และพัฒนาวิชาการเกษตรด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับพืช เป็นต้น⁵¹

(2.2) กรมชลประทานเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ตามศักยภาพของกลุ่มน้ำให้เพียงพอ และจัดสรรน้ำให้กับผู้ใช้น้ำทุกประเภท เพื่อให้ผู้ใช้น้ำได้รับน้ำอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมตลอดจนป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำ โดยมีอำนาจหน้าที่ เช่น การดำเนินการจัดให้ได้มาซึ่งน้ำ หรือกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบายหรือจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร การพลังงาน การสาธารณสุข โภค หรือการอุตสาหกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทาน กฎหมายว่าด้วยคันและคูน้ำ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำ ความปลอดภัยของเขื่อนและอาคารประกอบ และการคมนาคมทางน้ำที่อยู่ในเขตชลประทาน เป็นต้น⁵²

(3) หน่วยงานในสังกัดกระทรวงคมนาคม

(3.1) กรมเจ้าท่าเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการกำกับดูแล การส่งเสริม การพัฒนาระบบการขนส่งทางน้ำและการพาณิชย์นาวี ให้มีการเชื่อมต่อกับระบบการขนส่งอื่นๆ

⁵⁰ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555.

⁵¹ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2557.

⁵² กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2545.

ทั้งการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า ท่าเรือ อู่เรือ กองเรือ ไทย และกิจการเกี่ยวเนื่อง เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกรวดเร็ว ทัวถึง และปลอดภัย ตลอดจนการสนับสนุนภาคการส่งออกให้มีความเข้มแข็ง โดยมีอำนาจหน้าที่เช่น การศึกษา วิเคราะห์และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งทางน้ำ การส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายระบบการขนส่งทางน้ำและการพาณิชย์นาวี การดำเนินการจัดระเบียบการขนส่งทางน้ำและกิจการพาณิชย์นาวี เป็นต้น⁵³

(3.2) กรมการขนส่งทางบกเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการกำกับดูแล ตรวจสอบ ควบคุม ควบคุม ให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประสานและวางแผนให้มีการเชื่อมต่อระบบการขนส่งอื่น ๆ เพื่อให้ระบบการขนส่งทางบกเกิดความคล่องตัว สะดวก รวดเร็ว ทัวถึงและปลอดภัย โดยมีอำนาจหน้าที่ เช่น การดำเนินการแก้ไข ป้องกัน และส่งเสริมสวัสดิภาพ การขนส่งทางบก การส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายระบบการขนส่งทางบก การดำเนินการจัดระบบ และระเบียบการขนส่งทางบก⁵⁴

(4) หน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

(4.1) กรมควบคุมโรคเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาการเพื่อการควบคุมโรคและภัยที่คุกคามสุขภาพ โดยมีการศึกษา วิจัย พัฒนา รวมทั้งการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุม วินิจฉัย และรักษาโรค และภัยที่คุกคามสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีจากการป้องกันและการควบคุมโรค และภัยที่คุกคามสุขภาพ ซึ่งหน่วยงานในสังกัด โดยเฉพาะสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ เช่น การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน และการควบคุมโรคและภัยที่คุกคามสุขภาพจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม การประสานและสนับสนุนการพัฒนา ระบบ กลไก และเครือข่ายในการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุม โรคและภัยที่คุกคามสุขภาพจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น⁵⁵

(4.2) กรมอนามัยเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพดี โดยมีการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการส่งเสริมสุขภาพ การจัดการปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ และการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี รวมทั้งการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้และทักษะในการดูแลตนเอง ครอบครัว และชุมชน รวมตลอดจนถึงการสนับสนุนให้หน่วยงานส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการส่งเสริม

⁵³ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2548.

⁵⁴ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2552.

⁵⁵ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2552.

สุขภาพและจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมให้คนไทยมีสุขภาพดีถ้วนหน้า โดยมีอำนาจหน้าที่เช่น การกำหนดและพัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน และกฎเกณฑ์ รวมทั้งการรับรองมาตรฐานการบริการส่งเสริมสุขภาพ และการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบ กลไก และดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม เป็นต้น⁵⁶

(5) หน่วยงานในสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม

(5.1) กรมโรงงานอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมโดยการกำกับดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมเพื่อผลักดันให้ธุรกิจอุตสาหกรรมมีศักยภาพในการแข่งขัน พัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นที่ยอมรับของสากล โดยเน้นด้านเทคโนโลยีการผลิต สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย การอนุรักษ์พลังงาน วัสดุอันตราย และสารเคมีเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและพันธกรณีตามข้อตกลงระหว่างประเทศ โดยมีอำนาจหน้าที่เช่น การศึกษา พัฒนา และส่งเสริมการประกอบกิจการโรงงาน สถานประกอบการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม พลังงาน ความปลอดภัย สุขอนามัยในโรงงานหรือสถานประกอบการ ส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายด้านการกำกับดูแลและเฝ้าระวังปัญหาสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรม เป็นต้น⁵⁷

(5.2) กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และระบบโลจิสติกส์อุตสาหกรรม โดยการกำกับดูแลส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบกิจการเหมืองแร่ โลหกรรม อุตสาหกรรมพื้นฐาน และโลจิสติกส์อุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตและการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรม รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย โดยมีอำนาจหน้าที่ เช่น การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ โลหกรรม อุตสาหกรรมพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์อุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของประเทศ การเสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายการบริหารและการจัดการอุตสาหกรรมแร่ โลหกรรม อุตสาหกรรมพื้นฐาน และโลจิสติกส์อุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น⁵⁸

จากการศึกษาอำนาจหน้าที่และภารกิจของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง ส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและ

⁵⁶ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2552.

⁵⁷ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ. 2551.

⁵⁸ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่กระทรวงอุตสาหกรรม พ.ศ. 2556.

แผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมกรมควบคุมมลพิษเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับ ดูแล อำนาจการประสานงาน ติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับการฟื้นฟู คุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมกรมชลประทานเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำตามศักยภาพของกลุ่มน้ำให้เพียงพอ และจัดสรรน้ำให้กับผู้ใช้น้ำทุกประเภทกรมควบคุมโรคเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการประสานและสนับสนุนการพัฒนาระบบ กลไก และเครือข่ายในการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคและภัยที่คุกคามสุขภาพจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมกรมอนามัยเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพดี สนับสนุนให้หน่วยงานส่วนภูมิภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพ และจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม โรงงานอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา พัฒนา และส่งเสริมการประกอบกิจการ โรงงาน สถานประกอบการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าหน่วยงานของรัฐดังที่ได้กล่าวมานั้นจะมีภารกิจและอำนาจหน้าที่เฉพาะของแต่ละหน่วยงานตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งเมื่อพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมพบว่าหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรงคือกรมควบคุมมลพิษ อย่างไรก็ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2545 กำหนดให้กรมควบคุมมลพิษมีอำนาจหน้าที่เพียงการประสานงานและดำเนินการเพื่อฟื้นฟู หรือระงับเหตุที่อาจเป็นอันตรายจากมลพิษในพื้นที่ที่มีการปนเปื้อนมลพิษ โดยไม่ได้กำหนดให้มีอำนาจโดยตรงในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมรวมทั้งไม่ได้กำหนดให้มีอำนาจในการบังคับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการดังกล่าวแต่อย่างใด

3.1.5 คำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตรายดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

1) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15219/2558 ระหว่างนายกำรศรีสุวรรณมาลาที่ 1 กับพวก รวมแปดคน โจทก์ กับบริษัท ตะกั่วคอนเซนเตรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด ที่ 1 กับพวกรวมสองคน จำเลย

คดีนี้ โจทก์ทั้งแปดฟ้องโดยบรรยายฟ้องสรุปได้ว่า โจทก์ทั้งแปดเป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในชุมชนชื่อหมู่บ้านคลิตี้ล่าง ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี และหมู่ที่ 4 ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี หมู่บ้านดังกล่าวมีประชากรประมาณ 200 ถึง 300 คน ดำรงชีพด้วยการอุปโภคบริโภค น้ำและจับสัตว์น้ำในลำห้วยสาธารณชื่อลำห้วยคลิตี้จำนวนทั้งสองประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำผิดต่อกฎหมาย กล่าวคือ จำเลยทั้งสองได้ทำการแต่งแร่โดยปล่อยน้ำเสียที่ปนเปื้อนสารตะกั่วและสารเคมีลงสู่ลำห้วยคลิตี้รวมทั้งทำบ่อเก็บกักน้ำเสียที่ไม่ได้มาตรฐานไว้ใกล้ลำห้วยคลิตี้ เมื่อฝนตกน้ำฝนจึงชะล้างแร่ดิบรวมทั้งสารตะกั่ว สารเคมีและน้ำเสียจากบ่อเก็บกักน้ำไหลลงสู่ลำห้วยคลิตี้จนทำให้น้ำในลำห้วยคลิตี้เกิดเป็นพิษ เป็นเหตุให้สัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในลำห้วยคลิตี้ ชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้สัตว์เลี้ยงของชาวบ้าน ซึ่งอุปโภคและบริโภคน้ำในลำห้วยคลิตี้ได้รับสารตะกั่วและสารพิษต่างๆ เข้าสู่ร่างกาย จนเกิดอาการเจ็บป่วยและสัตว์เลี้ยงล้มตายเป็นจำนวนมาก

จำเลยทั้งสองซึ่งเป็นเจ้าของและเป็นผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษได้ก่อให้เกิดหรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ อันเป็นเหตุให้ชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่างและโจทก์ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัยและเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของโจทก์ทั้งแปดและของรัฐเสียหาย จำเลยทั้งสองมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายแก่โจทก์ทั้งแปดและแก่รัฐไม่ว่าการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลยทั้งสองหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 และมาตรา 97 โดยโจทก์ทั้งแปดมีคำขอให้จำเลยทั้งสองชำระเงินแก่โจทก์รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 119,036,400 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี และให้จำเลยทั้งสองร่วมกันแก้ไขและฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้โดยนำแร่ตะกั่วที่ตกค้างอยู่ในลำห้วยคลิตี้ออกไปให้หมด เพื่อให้ลำห้วยคลิตี้สะอาดปราศจากสารตะกั่ว โดยจำเลยทั้งสองเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายและให้กรมควบคุมมลพิษเป็นผู้ตรวจสอบและดูแลการแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ให้สะอาดปราศจากสารตะกั่วและสารเคมีต่างๆ ให้มีสภาพตามธรรมชาติดั้งเดิม

จำเลยทั้งสองให้การว่า จำเลยทั้งสองไม่ได้จงใจปล่อยน้ำสารตะกั่วลงในลำห้วยคลิตี้ตามปกติน้ำล้างแร่จะไม่สามารถไหลลงสู่ลำห้วยคลิตี้ได้เพราะมีคันดินกักน้ำไม่ให้ไหลลงสู่ลำห้วย หากไม่เกิดอุบัติเหตุ น้ำท่วม น้ำล้างแร่ก็จะไม่ไหลลงสู่ลำห้วยคลิตี้ ประกอบกับในพื้นที่เกิดเหตุมีสินแร่ตะกั่วอยู่บนผิวดิน เมื่อฝนตกน้ำฝนจะชะล้างแร่ดังกล่าวลงสู่ลำห้วย เมื่อคนและสัตว์อุปโภคและบริโภคน้ำก็จะทำให้แร่เข้าสู่ร่างกายทำให้คนในพื้นที่ดังกล่าวจะมีค่าตะกั่วในปัสสาวะและเลือดมากกว่าคนในท้องที่อื่นซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ ดังนั้น โจทก์จึงไม่ได้เจ็บป่วยด้วยโรคพิษสารตะกั่วหรือจริงตามฟ้อง

ศาลฎีกาวินิจฉัยในประเด็นตามฎีกาของโจทก์ทั้งแปดที่ว่า ศาลจะพิพากษาบังคับให้จำเลยทั้งสองแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ให้ปราศจากสารตะกั่ว โดยให้จำเลยทั้งสองเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และให้กรมควบคุมมลพิษเป็นผู้ตรวจสอบและดูแลการแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ดังกล่าวตามคำขอของโจทก์ได้หรือไม่ โดยวินิจฉัยว่า การที่จำเลยทั้งสองจงใจปล่อยน้ำเสียที่ปนเปื้อนสารตะกั่วและสารเคมีจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่วของจำเลยทั้งสองลงในลำห้วยคลิตี้ ทำให้น้ำในลำห้วยคลิตี้สกปรกปนเปื้อนเพราะเจือปนไปด้วยตะกั่ว ตะกอนตะกั่ว และสารเคมีจำนวนมาก จนทำให้น้ำในลำห้วยคลิตี้เกิดเป็นพิษ เป็นเหตุให้สัตว์น้ำต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในลำห้วยคลิตี้ ชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่าง ซึ่งรวมทั้งโจทก์ทั้งแปดและสัตว์เลี้ยงของชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่างซึ่งอุปโภคบริโภคน้ำในลำห้วยคลิตี้ ได้รับสารตะกั่วและสารพิษต่างๆ จากการประกอบกิจการเหมืองแร่ของจำเลยทั้งสองเข้าสู่ร่างกาย จนเกิดอาการเจ็บป่วยและสัตว์เลี้ยงตายเป็นจำนวนมาก จำเลยทั้งสองซึ่งเป็นเจ้าของและเป็นผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ อันเป็นเหตุให้ชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่างและโจทก์ทั้งแปดได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัยและเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของโจทก์ทั้งแปดและของรัฐเสียหาย มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายแก่โจทก์ทั้งแปดและแก่รัฐ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 และมาตรา 97

นอกจากจำเลยทั้งแปดฟ้องเรียกร้องให้จำเลยทั้งสองร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ทั้งแปดที่ได้รับความเสียหายจากมลพิษที่จำเลยทั้งสองร่วมกันปล่อยลงสู่ลำห้วยคลิตี้แล้ว โจทก์ทั้งแปดยังฟ้องเพื่อขอให้บังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ โดยนำแร่ตะกั่วที่ตกค้างอยู่ในลำห้วยคลิตี้ออกไปให้หมด เพื่อให้ลำห้วยคลิตี้สะอาดปราศจากตะกั่วด้วย เมื่อจำเลยทั้งสองเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ จึงเป็นหน้าที่ของจำเลยทั้งสองที่จะต้องแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ด้วยค่าใช้จ่ายของจำเลยทั้งสองจนกว่าลำห้วยคลิตี้จะกลับมามีสภาพที่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ตามเกณฑ์มาตรฐานของทางราชการ

ส่วนที่โจทก์ทั้งแปดขอให้กรมควบคุมมลพิษเป็นผู้ตรวจสอบและดูแลการแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ของจำเลยทั้งสองนั้น เห็นว่า การดูแลรักษาและแก้ไขฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องอยู่แล้ว แม้ไม่มีคดีขึ้นมาสู่ศาลหรือกรณีที่จำเลยทั้งสองไม่ดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ภายในเวลาอันสมควร กรมควบคุมมลพิษรวมถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องก็ย่อมมีหน้าที่ต้องดำเนินการขจัดมลพิษออกจากลำห้วยคลิตี้จนกว่าจะกลับมามีสภาพที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชุมชนหมู่บ้านคลิตี้ล่าง โดยจำเลยทั้งสองจะต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษ

ดังกล่าวตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 วรรคสอง ดังนั้น จึงไม่มีเหตุให้ต้องสั่งคำขอในส่วนนี้ของโจทก์ทั้งแปดอีก⁵⁹

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15219/2558 พบว่าคำพิพากษาของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมนั้น ศาลได้มีคำพิพากษาให้จำเลยทั้งสองแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ด้วยค่าใช้จ่ายของจำเลยทั้งสองจนกว่าลำห้วยคลิตี้จะกลับมามีสภาพที่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ตามเกณฑ์มาตรฐานของทางราชการ ซึ่งเป็นการชี้ขาดคดีสินคดีตามข้อหาในคำฟ้อง โดยศาลไม่ได้ใช้ดุลพินิจในการออกคำสั่งอื่นใดเพิ่มเติมเพื่อให้การบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากศาลจะพิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใดๆ เกินไปกว่า หรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องไม่ได้

2) คำพิพากษาศาลแพ่งกรุงเทพใต้ คดีหมายเลขแดงที่ 367/2557 ระหว่างนางสาวบุญมา เปียงเถิน ที่ 1 กับพวกรวมแปดสิบสี่คน โจทก์ กับบริษัทผาแดงอินดัสทรีจำกัด (มหาชน) ที่ 1 กับพวกรวมสองคน จำเลย

คดีนี้ โจทก์ทั้งแปดฟ้องโดยบรรยายฟ้องสรุปได้ว่า จำเลยทั้งสองประกอบกิจการทำเหมืองได้รับอนุญาตประทานบัตรและใบอนุญาตแต่งแร่สังกะสีบริเวณคอยผาแดง ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จำเลยที่ 1 ทำเหมืองแร่สังกะสีโดยการระเบิดหินแร่ เป็นเหตุให้ฝุ่นละอองซึ่งมีส่วนประกอบของแคดเมียมฟุ้งกระจายออกไปตามพื้นที่ต่างๆ และยังได้ขุดดินที่มีแคดเมียมเจือปนกองไว้โดยไม่มีการป้องกันเป็นเหตุให้ทำให้ดินที่มีแคดเมียมเจือปนไหลลงสู่ลำห้วยแม่ดาว ลำห้วยแม่กุ และลำห้วยสาขาอื่นๆ แพร่กระจายเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมของโจทก์

ส่วนจำเลยที่ 2 ทำเหมืองแร่สังกะสีได้ระบายน้ำเสียจากการทำเหมืองแร่ลงสู่ลำห้วยแม่ดาว โดยไม่ผ่านอาคารกรองตะกอนหรือระบบกรองหรือบำบัดสารแขวนลอยใด ทำให้ตะกอนแขวนลอยที่มีแคดเมียมปนอยู่แพร่กระจายสู่ลำห้วยแม่ดาวลำห้วยแม่กุและพื้นที่เกษตรกรรมของโจทก์

การกระทำของจำเลยทั้งสองเป็นการละเมิดต่อโจทก์ ทำให้โจทก์ทั้ง 84 เสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย ทรัพย์สิน ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ขอให้บังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันหรือแทนกันรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ทั้ง 84 เป็นเงินทั้งสิ้น 227,754,625 บาท โดยขอสงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาในการเยียวยาความเสียหายให้แก่โจทก์ภายใน 2 ปี ให้จำเลยทั้งสองร่วมกันแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยแม่ดาว ลำห้วยแม่กุ ลำห้วยสาขาอื่นๆ และพื้นที่เกษตรกรรมของโจทก์และชาวบ้านให้ปลอดภัยจากแคดเมียมด้วยค่าใช้จ่ายของจำเลยทั้งสอง ให้จำเลยทั้งสอง

⁵⁹ มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม. (2559). คำพิพากษาศาลฎีกาที่15219/2558. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://enlawfoundation.org/newweb/?page_id=860. [2559, 29 ธันวาคม].

ร่วมกันชำระเงิน 50,000,000 บาท เข้ากองทุนประกันความเสี่ยงและการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่โจทก์และชาวบ้านจัดตั้งขึ้นและชำระในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี ของรายได้สุทธิจนกว่าจำเลยจะหยุดประกอบกิจการและฟื้นฟูระบบนิเวศน์จนกลับมาเหมือนปกติ

จำเลยที่ 1 ให้การว่า จำเลยที่ 1 ไม่ได้กระทำละเมิดตามฟ้องโจทก์ เนื่องจากน้ำจากเหมืองของจำเลยที่ 1 ไม่ได้ไหลลงลำห้วยแม่กู การเก็บมูลดินทรายโดยกองไว้ที่ลานทิ้งดินได้ทำตามหลักวิชาการ มีความมั่นคงแข็งแรงเพื่อป้องกันการเลื่อนไถลของกองแร่ แคลเมียมมีอยู่ในพื้นที่ตามธรรมชาติ เมื่อฝนตกเกิดการชะล้างลงสู่ลำห้วย ดังนั้น โจทก์จึงไม่ได้รับความเสียหายตามฟ้องแต่อย่างใด รวมทั้งไม่มีกฎหมายใดกำหนดหน้าที่ให้จำเลยต้องแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยหรือต้องจ่ายเงินเข้ากองทุนประกันความเสี่ยงและการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ขอให้ยกฟ้อง ส่วนจำเลยที่ 2 ขาดนัยยื่นคำให้การ

ศาลวินิจฉัยในประเด็นที่ว่า จำเลยทั้งสองทำละเมิดตามฟ้องโจทก์หรือไม่ โดยวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าการแพร่กระจายของแคลเมียมตามฟ้องเกิดจากการประกอบกิจกรรมการทำเหมืองสังกะสีของจำเลยทั้งสอง โดยเป็นการกระทำละเมิดในลักษณะต่างคนต่างกระทำไม่ใช่ร่วมกันทำละเมิด จำเลยทั้งสองจึงต้องชำระค่าเสียหายให้แก่โจทก์

ส่วนประเด็นที่โจทก์มีคำขอให้จำเลยทั้งสองร่วมกันฟื้นฟูลำน้ำร่วมกันหรือแทนกันในการจ่ายเงินจำนวน 50,000,000 บาท เข้ากองทุนประกันความเสี่ยงและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่โจทก์และชาวบ้านตั้งขึ้น ศาลวินิจฉัยว่า ปัญหาการแพร่กระจายของแคลเมียมในพื้นที่พิพาทเกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลยทั้งสองซึ่งส่งผลเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ รัฐมีหน้าที่ต้องพิจารณากำหนดนโยบายหลักเกณฑ์และมาตรการในการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น โจทก์ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่มีสิทธิที่จะเสนอแนะความคิดเห็น แต่ไม่สามารถที่จะดำเนินการในส่วนนี้ได้เอง เพราะเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องใหญ่และถือว่าเป็นภัยต่อสาธารณะ ต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นเพื่อหาทางแก้ปัญหาตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง หากแก้ไขไม่ถูกต้องอาจทำให้ปัญหาดังกล่าวขยายวงกว้างออกไปและเกิดความเสียหายเพิ่มขึ้น เมื่อรัฐเสียหายดังนั้นค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหาจำเลยทั้งสองจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่รัฐดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 97 ดังนั้น โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องขอให้บังคับจำเลยทั้งสองร่วมกันหรือแทนกันจ่ายเงินเข้ากองทุนประกันความเสี่ยงและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่โจทก์และชาวบ้านตั้งขึ้นได้⁶⁰

⁶⁰ มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม. (2559). คำพิพากษาศาลแพ่งกรุงเทพใต้ที่ 367/2557. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://enlawfoundation.org/newweb/?page_id=860. [2560, 8 เมษายน].

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลแพ่งกรุงเทพใต้ คดีหมายเลขแดงที่ 367/2557 พบว่า คำพิพากษาของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมนั้น ศาลได้มีคำพิพากษายกคำขอในส่วนนี้ของโจทก์โดยให้เหตุผลว่า เป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดมลพิษ และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยถือว่าเป็นภัยต่อสาธารณะ และต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญเพื่อแก้ไขปัญหาตามหลักวิชาการ หากแก้ไขไม่ถูกต้องอาจทำให้ปัญหาดังกล่าวขยายวงกว้างออกไปและเกิดความเสียหายเพิ่มขึ้น เมื่อรัฐเสียหายดังนั้นค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหาจำเลยทั้งสองจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่รัฐ ซึ่งเป็นการชี้ขาดตัดสินคดีตามข้อหาในคำฟ้อง โดยศาลไม่ได้ใช้ดุลพินิจในการออกคำสั่งอื่นใดเพิ่มเติมเพื่อให้การบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากศาลจะพิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใดๆ เกินไปกว่า หรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องไม่ได้

3) คำพิพากษาศาลแพ่งในคดีสิ่งแวดล้อมส่วนแพ่งที่ สวพ2-8/2557 ระหว่างนางสรชา วิเชียรแลง กับพวกรวม 223 คน โจทก์ กับบริษัท พีทีทีโกลบอลเคมีคอล จำกัด ที่ 1 กับพวกรวมสองคน จำเลย

คดีนี้ โจทก์ฟ้องโดยบรรยายฟ้องสรุปได้ว่า เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2557 จำเลยได้ประกอบอาชีพธุรกิจน้ำมัน ได้ขนส่งน้ำมันดิบออกจากเรือบรรทุกน้ำมันที่จอดอยู่บริเวณหน้าอ่าวพร้าว ตำบลเพ อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง โดยถายน้ำมันลงท่อขนาด 16 นิ้ว ลงสู่น้ำมันเพื่อส่งโรงกลั่นน้ำมัน ระหว่างนั้นท่อน้ำมันเกิดรั่วทำให้น้ำมันดิบไหลลงสู่ทะเล ครอบคลุมพื้นที่ หมู่ที่ 1-2 ตำบลเพ ตำบลปากน้ำ เกาะเสม็ด อุทยานเขาแหลมหญ้า ทำให้สัตว์น้ำตาย ปะการังเสียหาย น้ำทะเลสกปรก มีสารปรอท แคดเมียม และสารอื่นๆ ปนเปื้อนในน้ำทะเล ทำให้นักท่องเที่ยวไม่มาเที่ยว ไม่ซื้อสินค้าไม่บริโภคอาหารและบริการ เป็นเวลานานถึง 1 ปี ทำให้โจทก์ที่เป็นพ่อค้าแม่ค้า ขาดรายได้จากวันละ 3,000 บาท เหลือ 200 ถึง 1,500 บาท จึงขอให้ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์รวมทั้งให้จำเลยร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้กลับมามีสภาพที่ดีดังเดิม

ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่า จำเลยที่ 1 ได้กระทำการโดยละเมิด กล่าวคือ ไม่ตรวจสอบท่อน้ำมันตามมาตรฐานสากล หรือ ไอซีไอเอ็มเอฟซึ่งกำหนดให้ต้องตรวจสอบท่อน้ำทุก 6 เดือน เป็นเหตุให้ท่อน้ำมันรั่วทำให้น้ำมันดิบรั่วไหลลงสู่ทะเล และไม่มีเหตุที่จะยกเว้นความรับผิดได้ โดยจำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดกับจำเลยที่ 1 ด้วย คดีนี้จำเลยให้การต่อสู้ว่า โจทก์ไม่แสดงรายการรายรับรายจ่ายซึ่งเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความเสียหายของโจทก์นั้น ศาลจึงกำหนดค่าเสียหายตามความเป็นจริง ทั้งนี้มีโจทก์ 19 รายที่ไม่นำพยานเข้าสืบให้ศาลเห็นถึงความเสียหายอย่างไร จึงพิพากษายกฟ้องในส่วนนี้ ดังนั้นศาลจึงพิพากษาว่า จำเลยที่ 1 และ 2

มีความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420, 437 และ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ให้ชดใช้เงินแก่โจทก์ผู้เสียหายรวม 203 คน ที่มีพยานหลักฐานชัดเจนว่าได้รับความเสียหายจริงจากการที่ไม่สามารถประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง การให้บริการ และจำหน่ายสินค้าริมหาด รายละ 30,000 บาท ส่วนกลุ่มผู้ทำประมงและเรือท่องเที่ยวรายละ 50,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันละเมิด และให้จำเลยทั้งสองดำเนินการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศรวม 4 โครงการ ในรูปแบบตั้งคณะกรรมการร่วม กำหนดค่าดำเนินการไว้ 5.26 ล้านบาท และให้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม สิทธิชุมชน ระบบนิเวศ บริเวณที่เกิดเหตุ 1 ชุด เป็นเวลา 2 ปี พร้อมกับรายงานศาล และกรมควบคุมมลพิษทราบทุก 6 เดือน โดยจำเลยเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย ค่าทนายความ ค่าฤชาธรรมเนียม แทนโจทก์⁶¹

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลแพ่งในคดีสิ่งแวดล้อมส่วนแพ่งที่ สวพ 2-8/2557 พบว่าคำพิพากษาของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมนั้น ศาลได้มีคำพิพากษาให้จำเลยทั้งสองดำเนินการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศรวม 4 โครงการ ในรูปแบบตั้งคณะกรรมการร่วม และให้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม สิทธิชุมชน ระบบนิเวศ บริเวณที่เกิดเหตุ 1 ชุด เป็นเวลา 2 ปี พร้อมกับรายงานศาล และกรมควบคุมมลพิษทราบทุก 6 เดือนจากคำพิพากษาในคดีนี้เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนว่าศาลใช้ดุลพินิจในการพิพากษาคดีโดยมีคำสั่งอื่นๆ ที่นอกเหนือจากที่โจทก์บรรยายมาในคำฟ้องและคำขอท้ายฟ้องเพื่อให้การบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามในเรื่องดังกล่าวยังมีไม่บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดไว้ชัดเจนให้ศาลใช้ดุลพินิจดังกล่าวได้

3.2 กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตรายดำเนินการจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

ประเทศต่างๆ ได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในประเทศของตน อย่างไรก็ตามแม้จะมีกระบวนการคุ้มครองที่ดีเพียงใดก็ย่อมมีความเสียหายหรือมลพิษเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะมลพิษที่เกิดจากวัตถุอันตรายต่างๆ ซึ่งในแต่ละประเทศได้มีกระบวนการในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจากวัตถุอันตรายดำเนินการจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษา

⁶¹ หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์. (2559). ศาลสั่ง “พีทีที โกลบอล” จ่ายค่าชดเชยชาวบ้าน ปล่อน้ำมันดิบรั่วลงทะเลปี 57. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9590000085299>. [2560, 8 เมษายน].

กฎหมายของประเทศฟินแลนด์ คือ Environmental Protection Act 2000 และ Act on the Remediation of Certain Environmental Damages 2009 และกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย คือ Protection of the Environment Operations Act 1997 (NSW) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ประเทศฟินแลนด์

1) พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Act 2000)

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Act 2000) ของประเทศฟินแลนด์เป็นกฎหมายที่ออกโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ กล่าวคือ เพื่อป้องกันมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมและเพื่อซ่อมแซมและลดความเสียหายที่เกิดจากมลภาวะ เพื่อปกป้องสภาพแวดล้อมที่รุกรานและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและยั่งยืน เพื่อป้องกันการสร้างและผลกระทบที่เป็นอันตรายของของเสีย ปรับปรุงและรวมการประเมินผลกระทบจากกิจกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้โอกาสแก่ประชาชนในการตัดสินใจดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเพื่อต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน⁶² โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม กระบวนการในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) ความรับผิดชอบของผู้ก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Act 2000) กำหนดความรับผิดชอบของผู้ก่อมลพิษไว้ในมาตรา 75 กล่าวคือ ผู้ที่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนของดินหรือน้ำบาดาล จะต้องฟื้นฟูสภาพดินหรือน้ำบาดาลให้อยู่ในสภาพที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อมหรือเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในกรณีผู้ก่อให้เกิดการปนเปื้อนดินดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการในการฟื้นฟูและถ้าเกิดการปนเปื้อนขึ้นโดยได้รับความยินยอม

⁶² Environmental Protection Act 2000. Section. 1. Objective of the Act

(1) The objective of this Act is:

- 1) to prevent the pollution of the environment and to repair and reduce damage caused by pollution;
- 2) to safeguard a healthy, pleasant and ecologically diverse and sustainable environment;
- 3) to prevent the generation and the harmful effects of waste;
- 4) to improve and integrate assessment of the impact of activities that pollute the environment;
- 5) to improve citizens' opportunities to influence decisions concerning the environment;
- 6) to promote sustainable use of natural resources; and
- 7) to combat climate change and otherwise support sustainable development.

จากผู้ครอบครองพื้นที่หรือเจ้าของพื้นที่ดังกล่าวทราบแล้ว หรือควรจะได้รู้สภาพของพื้นที่ในขณะที่ได้มาซึ่งที่ดินดังกล่าว เจ้าของพื้นที่จะต้องฟื้นฟูดินให้กลับคืนสู่สภาพเดิมเช่นกัน รวมทั้งผู้ครอบครองพื้นที่หรือที่ดินจะต้องรับผิดชอบต่อสภาพน้ำใต้ดินหรือน้ำบาดาลหากเกิดมลภาวะจากการปนเปื้อนของดินในบริเวณดังกล่าว ทั้งนี้ หากผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษไม่สามารถดำเนินการบำบัดดินที่ปนเปื้อนเทศบาลจะต้องดำเนินการฟื้นฟูดินดังกล่าว⁶³

(2) กระบวนการในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Act 2000) กำหนดกระบวนการในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมไว้ในมาตรา 77 และมาตรา 79 กล่าวคือ ในกรณีที่ดินหรือน้ำบาดาลถูกปนเปื้อนศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจการคมนาคมและสิ่งแวดล้อมอาจสั่งให้ผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการฟื้นฟูดังกล่าวไว้ข้างต้น กำหนดขนาดพื้นที่ที่ปนเปื้อนและความจำเป็นในการฟื้นฟู โดยการประเมินความจำเป็นในการฟื้นฟูดินและน้ำใต้ดินที่ปนเปื้อนจะต้องคำนึงถึงการใช้พื้นที่ปนเปื้อนสภาพแวดล้อมและน้ำใต้ดินในปัจจุบันและในอนาคตและความเสี่ยงหรืออันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่อาจเกิดขึ้น โดยการปนเปื้อน⁶⁴

⁶³ Environmental Protection Act 2000. Section 75. Duty to treat soil and groundwater

(1) Any party whose activities have caused the contamination of soil or groundwater is required to restore said soil or groundwater to a condition that will not cause harm to health or the environment or represent a hazard to the environment.

(2) If the party that has caused the contamination of soil cannot be established or reached, or cannot be prevailed upon to fulfill its remediation duty, and if the contamination has occurred with the consent of the holder of the area or said holder has known, or should have known, the state of the area when it was acquired, said holder of the area shall restore the soil in so far as this is not clearly unreasonable. The holder of the area is also responsible, on the same preconditions, for restoring groundwater if the pollution has arisen from contamination of the soil in the area.

(3) In so far as the holder of the polluted area cannot be required to treat contaminated soil, the municipality shall establish the need for and carry out soil remediation.

⁶⁴ Environmental Protection Act 2000. Section 77 (1590/2009) Duty to investigate and remediation-need assessment

(1) If the soil or groundwater is manifestly contaminated, the Centre for Economic Development, Transport and the Environment may order the party responsible for remediation under section 75 to establish the size of the contaminated area and the need for remediation. The order is issued in compliance with the provisions of chapter 13, as applicable.

โดยศูนย์เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจการคมนาคมและสิ่งแวดล้อมจะสั่งให้ฟื้นฟูดินหรือน้ำใต้ดินที่ปนเปื้อนหากบุคคลที่รับผิดชอบในการบำบัดฟื้นฟูไม่ดำเนินการ ซึ่งในการออกคำสั่งดังกล่าวนี้หน่วยงานอาจออกคำสั่งเกี่ยวกับมาตรการที่จำเป็นอื่นๆ ที่ต้องนำมาใช้เพื่อฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมก่อนหรือลดหรือกำจัดอันตรายที่เกิดขึ้น⁶⁵

(3) หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดไว้ในมาตรา 22 คือ ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจการคมนาคมและสิ่งแวดล้อม(The Centre for Economic Development, Transport and the Environment)⁶⁶ ส่วนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตามที่ระบุไว้ในมาตรา 83

(2) An assessment of the need for the remediation of contaminated soil and groundwater must take into account the present and future use of the contaminated area, its surroundings and the groundwater, and any danger or harm to the environment and health that would be caused by the contamination.

⁶⁵ Environmental Protection Act 2000. Section 79 (1590/2009) Ordering remediation

(1) The Centre for Economic Development, Transport and the Environment shall order remediation of contaminated soil or groundwater if the party responsible for treatment under section 75 does not take action. The order is issued in compliance with the provisions of chapter 13, as applicable.

(2) An authority may, in the decision referred to in subsection 1, also issue an order on other necessary measures that must be taken to restore the condition of the environment to what it was before or to reduce or eliminate the harm that has arisen. If the restoration requires the treatment of surface deposits in the contaminated area, the order must be issued in accordance with the provisions on environmental permits and those laid down in chapter 13, as applicable.

⁶⁶ Environmental Protection Act 2000. Section 22 (1590/2009) Supervisory authorities

(1) The supervisory authorities referred to in this Act are the Centre for Economic Development, Transport and the Environment and the municipal environmental protection authority.

(2) Health protection authorities, and the supervisory authorities referred to in the Act on the Safety of Consumer Goods and Consumer Services, shall enforce the provisions of the Government decree referred to in section 13(1)(2) and section 108d. Occupational safety authorities, too, shall enforce the provisions of the Government decree referred to in section 13(1) (2), and food control authorities shall enforce the provisions of the Government decree referred to in section 108d. The Finnish Safety and Chemicals Agency shall enforce the provisions of the Government decree on products containing organic solvents referred to in section 15. (1264/2010)

(3) Within their sphere of duties, the Customs and the Frontier Guard shall enforce the provisions laid down in this Act and under it.

คือเจ้าหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือนสามัญหรือผู้ได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานที่มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีอำนาจ ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จำเป็นจากหน่วยงานหรือผู้ประกอบการ แม้ว่าหน่วยงานดังกล่าวจะมีหน้าที่รักษาความลับตามกฎหมายว่าด้วยการเปิดเผยกิจกรรมของรัฐบาล การเข้าไปในที่ดินของผู้ประกอบการ การดำเนินการตรวจสอบและทดสอบและเก็บตัวอย่าง การตรวจสอบผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของกิจกรรมต่างๆ⁶⁷

ส่วนอำนาจของศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจการคมนาคมและสิ่งแวดล้อมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ก่อมลพิษ เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 84⁶⁸ มีดังนี้

---

(4) The Centre for Economic Development, Transport and the Environment shall enforce this Act and the provisions issued there under insofar as they concern the supervision of compliance with statutory management requirements referred to in Council Regulation (EC) No 1782/2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers and amending Regulations (EEC) No 2019/93, (EC) No 1452/2001, (EC) No 1453/2001, (EC) No 1454/2001, (EC) 1868/94, (EC) No 1251/1999, (EC) No 1254/1999, (EC) No 1673/2000, (EEC) No 2358/71 and (EC) No 2529/2001. The Centre for Economic Development, Transport and the Environment shall report any defects, observed during supervision, to the municipal environmental protection authority for the purpose of undertaking any measures falling within these authorities' jurisdiction under this Act. Otherwise, further provisions on the supervision and cooperation of supervisory authorities will be given by Government decree, if necessary.

⁶⁷ Environmental Protection Act 2000. Section 83 Right to information and inspection

(1) The authority referred to in this Act, or a civil servant or officeholder appointed by said authority, is entitled, for the purposes of supervision and enforcement of the Act:

1) to obtain necessary information from authorities and operators, notwithstanding the confidentiality duty laid down in the Act on the Openness of Government Activities;

2) to move around on another party's land;

3) to make inspections and tests, carry out measurements and take samples;

4) to gain access to places where activities are engaged in;

5) to monitor the environmental effects of activities.

⁶⁸ Environmental Protection Act 2000. Section 84 (1590/2009)

Rectification of a violation or negligence

(1) A supervisory authority may

(1) ห้ามบุคคลที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้หรือคำวินิจฉัยหรือระเบียบเกี่ยวกับเรื่องนี้จากการดำเนินการต่อหรือทำซ้ำขั้นตอนที่ขัดต่อบทบัญญัติหรือข้อบังคับ

(2) สั่งให้บุคคลที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้หรือคำวินิจฉัยหรือข้อบังคับที่กำหนดไว้เพื่อให้ดำเนินการเป็นประการอื่น

(3) สั่งให้คู่อริหรือบุคคลตาม (1) และ (2) ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือเพื่อขจัดมลพิษหรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการละเมิด

(4) สั่งให้ผู้ประกอบการดำเนินการตรวจสอบในระดับที่เพียงพอต่อการกำหนดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการประกอบกิจการ หากมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นสาเหตุของการเกิดมลพิษ

2) พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสภาพความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมสำหรับความเสียหายบางประเภท (Remediation of Certain Environmental Damages Act 2009)

พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสภาพความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมสำหรับความเสียหายบางประเภท (Remediation of Certain Environmental Damages Act 2009) เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับแก่การฟื้นฟูความเสียหายบางประเภทที่เกิดกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง เช่น ความเสียหายอย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นจากมลพิษทางน้ำตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อมความเสียหายต่อสิ่งมีชีวิตที่และแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตดังกล่าวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินุรักษ์ธรรมชาติ เป็นต้น⁶⁹ โดยพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนด

---

1) prohibit a party that violates this Act or a decree or regulation based on it from continuing or repeating a procedure contrary to a provision or regulation;

2) order a party that violates this Act or a decree or regulation based on it to fulfil its duty in some other way;

3) order a party as referred to in paragraphs 1 and 2 to restore the environment to what it was before or to eliminate the harm to the environment caused by the violation;

4) order an operator to conduct an investigation on a scale sufficient to establish the environmental impact of operations if there is justified cause to suspect that they are causing pollution contrary to this Act.

⁶⁹ Remediation of Certain Environmental Damages Act 2009. Section 1. Scope of application

(1) This act shall apply to remediation of the following types of damage caused to the environment:

1) damage to protected species and natural habitats referred to in section 5a of the Nature Conservation Act (Luonnonsuojelulaki1096/1996);

2) considerable pollution of a water body referred to in section 84a of the Environmental Protection Act (Ympäristönsuojelulaki 86/2000); and

เกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม กระบวนการในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) ความรับผิดชอบของผู้ก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากมาตรการแก้ไขตามมาตรา 5 ดังที่จะได้กล่าวต่อไปและค่าใช้จ่ายที่หน่วยงานซึ่งรับผิดชอบต้องใช้ในการประเมินความเสียหาย ทั้งนี้ หากความเสียหายเกิดจากผู้ก่อมลพิษมากกว่าหนึ่งราย บุคคลเหล่านั้นจะต้องรับผิดชอบตามส่วนของความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 10 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้⁷⁰

(2) กระบวนการในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสภาพความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมสำหรับความเสียหายบางประเภท (Remediation of Certain Environmental Damages Act 2009) กำหนดกระบวนการในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมไว้ในมาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 9 โดยมีรายละเอียดดังนี้

(2.1) มาตรการในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สามารถดำเนินการได้ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 5 และมาตรา 6 กล่าวคือมาตรการในการฟื้นฟูเบื้องต้นโดยทรัพยากรธรรมชาติต้องได้รับการฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยการกำจัดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นอันตรายซึ่งเกิดจากความเสียหาย มาตรการในการฟื้นฟูเพิ่มเติมโดยหากไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างสมบูรณ์การลดความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติควรได้รับการแก้ไขโดยมาตรการที่ดำเนินการในพื้นที่ที่เสียหายหรือที่อื่นๆ และมาตรการในการชดเชยเยียวยา โดยความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวจะได้รับการชดเชยโดยมาตรการในพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายหรือที่อื่นๆ จนกว่ามาตรการในการฟื้นฟูเบื้องต้นและ

---

3) substantially harmful change in the water bodies or groundwater referred to in chapter 14, section 6, of the Water Act (Vesilaki 587/2011). (601/2011)

⁷⁰ Remediation of Certain Environmental Damages Act 2009. Section 10. Liability

(1) The operator who caused the damage shall be liable for any costs:

1) arising from the remedial measures referred to in section 5; and

2) that the authority incurs in assessing the damage and the immediate threat posed by it, and in deciding upon remedial measures and supervising them.

(2) If the damage was caused by more than one activity, the responsibility for the costs referred to in subsection 1 shall be allocated among the operators according to their share of the total damage. If this share cannot be assessed, the responsibility shall be divided per capita.

มาตรการในการฟื้นฟูเพิ่มเติมจะเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์⁷¹ ทั้งนี้ การเลือกมาตรการแก้ไขฟื้นฟูจะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงได้แก่ ลักษณะขอบเขตและความรุนแรงของความเสียหายความเป็นไปได้ในการฟื้นฟูตามธรรมชาติความเสี่ยงต่อสุขภาพของมนุษย์ค่าใช้จ่ายในการชดใช้ความเสียหาย ความเสียหายอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ รวมทั้งในการเลือกมาตรการที่จะต้องดำเนินการให้นำข้อเสนอของผู้ก่อให้เกิดความเสียหายและความเห็นของคู่กรณีที่ได้รับ ความเสียหายมาประกอบการพิจารณาด้วย⁷²

(2.2) ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจการคมนาคมและสิ่งแวดลอมสามารถดำเนินการตามมาตรการที่จำเป็นเกี่ยวกับการป้องกันหรือจำกัดความเสียหายหรือดำเนินมาตรการแก้ไขในพื้นที่ ที่ได้รับความเสียหายหรือให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขว่าต้องเป็นเรื่องเร่งด่วนและหากดำเนินการโดยล่าช้าอาจทำให้เกิดความเสียหายมากขึ้น หรือไม่อาจทราบได้ว่าผู้ก่อมลพิษซึ่งทำให้เกิดความเสียหายนั้นคือบุคคลใด⁷³

⁷¹ Remediation of Certain Environmental Damages Act 2009. Section 5 Remedial measures

(1) Natural resources and natural resource services must be restored to the baseline condition by eliminating the harmful change caused by the damage (primary remediation).

(2) If the baseline condition cannot be fully restored, the impairment the damage has caused to the natural resource and natural resource service should be remedied by measures undertaken at the damaged site or elsewhere (complementary remediation).

(3) The interim loss of a natural resource or natural resource service shall be compensated for by taking measures at the damaged site or elsewhere until primary and complementary remediation have taken full effect (compensatory remediation).

⁷² Remediation of Certain Environmental Damages Act 2009. Section 6. Selection of remedial measures

(1) The authority shall take the following into account when considering the measures to be undertaken:

- 1) the nature, scope and severity of the damage;
- 2) the possibility for natural restoration;
- 3) risks posed to human health;
- 4) expenses incurred in remedying the damage;
- 5) other damages that may have occurred in the area.

(2) In selecting the measures to be undertaken, the proposal of the operator who caused the damage and the comments of the parties entitled to initiate proceedings under the acts mentioned in section 2(1) shall be taken into account.

⁷³ Remediation of Certain Environmental Damages Act 2009. Section 9. Right of the authority to undertake measures

จากการศึกษากฎหมายของประเทศฟินแลนด์พบว่า มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Act 2000) และพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสภาพความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมสำหรับความเสียหายบางประเภท (Remediation of Certain Environmental Damages Act 2009) โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Act 2000) ได้กำหนดมาตรการในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมโดยกำหนดให้ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจการคมนาคมและสิ่งแวดล้อม (The Centre for Economic Development, Transport and the Environment) เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยมีอำนาจ เช่น การออกคำสั่งให้ผู้ก่อมลพิษหรือผู้ที่กระทำการอันฝ่าฝืนต่อกฎหมายอันนำมาซึ่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ขจัดมลพิษ หรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการละเมิด การออกคำสั่งให้ผู้ประกอบการดำเนินการตรวจสอบในระดับที่เพียงพอต่อการกำหนดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการประกอบกิจการ หากมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นสาเหตุของการเกิดมลพิษ เป็นต้น ส่วนกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการนั้น พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดว่า ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจการคมนาคมและสิ่งแวดล้อมอาจสั่งให้ผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการฟื้นฟูกำหนดขนาดพื้นที่ที่ปนเปื้อนและความจำเป็นในการฟื้นฟู โดยการประเมินความจำเป็นในการฟื้นฟูต้องคำนึงถึงการใช้พื้นที่ปนเปื้อนสภาพแวดล้อมในปัจจุบันและในอนาคตและความเสี่ยงหรืออันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนที่อาจเกิดขึ้น โดยการปนเปื้อนทั้งนี้ในการออกคำสั่งดังกล่าวอาจออกคำสั่งเกี่ยวกับมาตรการที่จำเป็นอื่นๆ ที่ต้องนำมาใช้เพื่อฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมก่อนหรือลดหรือกำจัดอันตรายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

สำหรับพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสภาพความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมสำหรับความเสียหายบางประเภท (Remediation of Certain Environmental Damages Act 2009) ได้กำหนดกระบวนการในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมโดยกำหนดเป็น 3 ขั้นตอน คือ มาตรการฟื้นฟูเบื้องต้นเป็นการจำกัดความเสียหายที่เกิดขึ้น มาตรการฟื้นฟูเพิ่มเติมเป็นการลด

---

(1) A centre for economic development, transport and the environment can, at the State's expense, perform the necessary measures relating to the prevention or limitation of damage, or perform remedial measures in the damaged area, or have someone else perform these measures, provided that:

1) the matter is urgent and the procedure provided in an act referred to in section 2(1) cannot be delayed without substantially exacerbating the damage; or

2) the operator who caused the damage cannot be determined without difficulty.

ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและบริเวณโดยรอบ และมาตรการในการชดเชยเยียวยาความเสียหายให้กับผู้ได้รับผลกระทบในระหว่างการดำเนินมาตรการในการฟื้นฟู ทั้งนี้การเลือกมาตรการแก้ไขฟื้นฟูจะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงได้แก่ ลักษณะขอบเขตและความรุนแรงของความเสียหาย ความเป็นไปได้ในการฟื้นฟูตามธรรมชาติ ความเสี่ยงต่อสุขภาพของมนุษย์ ค่าใช้จ่ายในการชดเชยความเสียหาย ความเสียหายอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ รวมทั้งในการเลือกมาตรการที่จะต้องดำเนินการให้นำข้อเสนอของผู้ก่อให้เกิดความเสียหายและความเห็นของกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมาประกอบการพิจารณาด้วย

3.2.2 เครือรัฐออสเตรเลีย

1) พระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Protection of the Environment Operations Act 1997)

พระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Protection of the Environment Operations Act 1997) เป็นกฎหมายของรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมของรัฐนิวเซาท์เวลส์โดยคำนึงถึงความจำเป็นในการพัฒนาอย่างยั่งยืนทางนิเวศวิทยาเพื่อเพิ่มโอกาสในการมีส่วนร่วมของสาธารณชนและการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเพื่อให้มั่นใจว่าชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมลพิษเพื่อลดความเสี่ยงต่อสุขภาพของมนุษย์และป้องกันความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโดยใช้กลไกที่ส่งเสริม ได้แก่ การป้องกันมลพิษและการผลิตที่สะอาดการลดระดับของการปลดปล่อยสารที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมการกำจัดของเสียที่เป็นอันตรายการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ก้าวหน้ารวมทั้งการลดแหล่งกำเนิดมลพิษ⁷⁴

⁷⁴ Protection of the Environment Operations Act 1997. Section 3. Objects of Act

The objects of this Act are as follows:

(a) to protect, restore and enhance the quality of the environment in New South Wales, having regard to the need to maintain ecologically sustainable development,

(b) to provide increased opportunities for public involvement and participation in environment protection,

(c) to ensure that the community has access to relevant and meaningful information about pollution,

(d) to reduce risks to human health and prevent the degradation of the environment by the use of mechanisms that promote the following:

(i) pollution prevention and cleaner production,

(ii) the reduction to harmless levels of the discharge of substances likely to cause harm to the environment,

(iia) the elimination of harmful wastes,

โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดกระบวนการในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษ และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการดำเนินคดีแพ่งเพื่อเยียวยาหรือยับยั้งการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติหรือ เป็นความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมหรือการบังคับใช้กฎหมายดังนี้

(1) กระบวนการในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟู สิ่งแวดล้อมมีรายละเอียด ดังนี้

ในมาตรา 91 และมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการในการคุ้มครอง สิ่งแวดล้อม (Protection of the Environment Operations Act 1997) ได้กำหนดมาตรการในการ ขจัดมลพิษไว้ดังนี้

(1.1) การขจัดมลพิษโดย ผู้ครอบครอง หรือ ผู้ก่อมลพิษ เป็นไปตามมาตรา 91⁷⁵ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Protection of the Environment Operations Act 1997) มีรายละเอียด ดังนี้

(iii) the reduction in the use of materials and the re-use, recovery or recycling of materials,

(iv) the making of progressive environmental improvements, including the reduction of pollution at source

⁷⁵ Protection of the Environment Operations Act 1997. Section 91. Clean-up by occupiers or polluters

(1) Notices

The appropriate regulatory authority may, by notice in writing, do either-or both of the following:

(a) direct an occupier of premises at or from which the authority reasonably suspects that a pollution incident has occurred or is occurring,

(b) direct a person who is reasonably suspected by the authority of causing or having caused a pollution incident, to take such clean-up action as is specified in the notice and within such period as is specified in the notice.

(2) Notices by EPA in emergency

The EPA may, if it considers that it is necessary to do so because of an emergency, give the clean-up notice even if it is not the appropriate regulatory authority with respect to the pollution incident.

(3) Reports

The clean-up notice may require the person to whom the notice is given to furnish reports to the appropriate regulatory authority regarding progress on the carrying out of the clean-up action.

(4) Recovery by person given notice

If the person given a clean-up notice complies with the notice but was not the person who caused the pollution incident, the cost of complying with the notice may be recovered by the person who complied with the notice as a debt in a court of competent jurisdiction from the person who caused the pollution incident.

- กรณีการแจ้งให้ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือผู้ก่อมลพิษให้ดำเนินการขจัดมลพิษ หน่วยงานที่กำกับดูแลอาจออกประกาศหรือทำหนังสือแจ้งให้ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือบุคคลผู้ก่อมลพิษ ดำเนินการทำความสะอาดหรือขจัดมลพิษตามที่ระบุไว้ในหนังสือแจ้งและภายในเวลาที่กำหนด

- กรณีการออกประกาศโดยสำนักงานปกป้องสิ่งแวดล้อม (The NSW Environment Protection Authority (EPA)) ในเหตุฉุกเฉิน EPA อาจดำเนินการโดยหากพิจารณาว่าเป็นกรณีที่มีความจำเป็น ให้แจ้งให้ทำความสะอาด แม้ว่าจะไม่เป็นไปตามกฎระเบียบที่ให้อำนาจไว้ก็ตาม แต่ต้องคำนึงถึงการขจัดมลพิษเป็นสำคัญ

- การรายงานการดำเนินการขจัดมลพิษ ให้บุคคลที่ได้รับการแจ้งให้ดำเนินการดังกล่าว รายงานความคืบหน้าในการดำเนินการต่อหน่วยงานที่กำกับดูแล

- กรณีที่บุคคลที่ได้รับการแจ้งให้ดำเนินการขจัดมลพิษ ไม่ใช่ผู้ก่อให้เกิดมลพิษ บุคคลนั้นสามารถเรียกร้องค่าใช้จ่ายจากการดำเนินการดังกล่าวจากผู้ก่อมลพิษ โดยยื่นฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ

- บุคคลซึ่งปราศจากข้ออ้างอย่างมีเหตุผลในการไม่ปฏิบัติตามประกาศให้ขจัดมลพิษที่ได้รับ จะมีความผิด โดยต้องชำระค่าปรับ กรณีที่เป็นบริษัทจะต้องชำระค่าปรับ \$1,000,000 และในกรณีที่ยังมีการกระทำความผิดต่อเนื่องจะต้องชำระค่าปรับ \$120,000 ต่อวัน ส่วนกรณีบุคคลธรรมดาจะต้องชำระค่าปรับ \$250,000 และในกรณีที่ยังมีการกระทำความผิดต่อเนื่องจะต้องชำระค่าปรับ \$60,000 ต่อวัน

(1.2) การขจัดมลพิษโดยหน่วยงานของรัฐ เป็นไปตามมาตรา 92⁷⁶ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Protection of the Environment Operations Act 1997) มีรายละเอียดดังนี้

(5) Offence

A person who, without reasonable excuse, does not comply with a clean-up notice given to the person is guilty of an offence. Maximum penalty:

(a) in the case of a corporation—\$1,000,000 and, in the case of a continuing offence, a further penalty of \$120,000 for each day the offence continues, or

(b) in the case of an individual—\$250,000 and, in the case of a continuing offence, a further penalty of \$60,000 for each day the offence continues.

⁷⁶ Protection of the Environment Operations Act 1997. Section 92 Clean-up by public authorities

(1) Directions to public authorities to take clean-up action

- คำสั่งให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการขจัดมลพิษ กรณีหากสำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (The NSW Environment Protection Authority (EPA)) มีข้อสงสัยว่าเหตุการณ์มลพิษเกิดขึ้นหรือกำลังเกิดขึ้น EPA อาจประกาศโดยการบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรสั่งให้หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจโดยตรงดำเนินการขจัดมลพิษตามที่ระบุไว้ในหนังสือแจ้งดังกล่าวและหน่วยงานของรัฐซึ่งได้รับการแจ้งจะเป็นผู้ที่มีอำนาจและต้องดำเนินการ

- การดำเนินการทำความสะอาดโดยหน่วยงานของรัฐโดยสมัครใจ กรณีหากหน่วยงานของรัฐมีเหตุอันควรสงสัยว่าเหตุการณ์มลพิษเกิดขึ้นหรือกำลังเกิดขึ้นหน่วยงานของรัฐอาจดำเนินการทำความสะอาดดังกล่าวตามที่เห็นสมควร หน่วยงานของรัฐมีอำนาจที่จะดำเนินการใดๆ ไม่ว่าจะมิประกาศให้ดำเนินการ โดยตรงตาม (1) หรือไม่ก็ตาม

- การดำเนินการขจัดมลพิษหน่วยงานของรัฐอาจดำเนินการขจัดมลพิษด้วยตัวเองหรือพนักงานตัวแทนหรือผู้รับเหมา

(2) การดำเนินคดีแพ่งเพื่อเยียวยาหรือยับยั้งการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติหรือเป็นความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมหรือการบังคับใช้กฎหมาย มีรายละเอียด ดังนี้

If the EPA reasonably suspects that a pollution incident has occurred or is occurring, the EPA may, by notice in writing, direct a public authority to take such clean-up action as is specified in the notice. The public authority is authorized and required to take that action.

(2) Voluntary clean-up action by public authorities

If a public authority reasonably suspects that a pollution incident has occurred or is occurring, the public authority may take such clean-up action as it considers necessary. The public authority is authorized to take that action, whether or not it is directed to take clean-up action under subsection (1).

(3) Operation of section

Notices may be given, and action may be taken, under this section:

(a) whether or not the EPA is the appropriate regulatory authority with respect to the pollution incident, and

(b) whether or not a clean-up notice has been given under section 91, and (if such a notice has been given) whether or not the period specified in the notice under that section has ended.

(4) Taking of clean-up action

A public authority may take clean-up action under this section by it self or by its employees, agents or contractors.

(2.1) การยับยั้งการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติหรือกฎเกณฑ์ทางกฎหมายอันทำให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม เป็นไปตามมาตรา 253⁷⁷ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Protection of the Environment Operations Act 1997) มีรายละเอียด ดังนี้

- บุคคลใดสามารถนำคดีเข้าสู่ศาลที่ดินและสิ่งแวดล้อมได้เพื่อให้มีคำสั่งยับยั้งการละเมิดตามพระราชบัญญัติอื่นใดหรือกฎตามกฎหมายตามพระราชบัญญัติอื่นใดหากเป็นการฝ่าฝืนอันก่อให้เกิดหรือน่าจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

- การดำเนินการดังกล่าวสามารถกระทำได้ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีสิทธิใดๆ หรือไม่ก็ตามหากบุคคลดังกล่าวได้รับผลกระทบจากการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย

- บุคคลที่ขึ้นฟ้องคดีต่อศาลจะต้องนำสำเนาคำฟ้องหรือเอกสารเกี่ยวกับคดีไปยื่นต่อ EPA โดยเร็วที่สุด หลังจากที่ได้รับเอกสารแล้ว EPA มีสิทธิจะเข้าร่วมเป็นคู่ความในคดีได้

- ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าการฝ่าฝืนอาจจะมีขึ้น เว้นแต่จะมีการยับยั้งโดยคำสั่งศาล อาจมีคำสั่งดังกล่าวที่เหมาะสมเพื่อยับยั้งการฝ่าฝืนหรือการกระทำอื่นๆ ของผู้ที่ละเมิด

- ภายใต้บังคับของมาตรานี้ ศาลมีอำนาจในการระงับใบอนุญาตต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

---

⁷⁷ Protection of the Environment Operations Act 1997. Section 253. Restraint of breaches of an Act or statutory rules that harm the environment

(1) Any person may bring proceedings in the Land and Environment Court for an order to restrain a breach

(or a threatened or apprehended breach) of any other Act, or any statutory rule under any other Act, if the breach (or the threatened or apprehended breach) is causing or is likely to cause harm to the environment.

(2) Any such proceedings may be brought whether or not any right of that person has been or may be infringed by or as a consequence of the breach (or the threatened or apprehended breach).

(3) A person (other than the EPA or a member of the staff of the EPA) who brings any such proceedings is required to give a copy of the application to the EPA as soon as practicable after the application is made. The EPA is entitled to become a party to those proceedings.

(4) If the Court is satisfied that a breach, or a threatened or apprehended breach, will, unless restrained by order of the Court, be committed or be likely to be committed, it may make such orders as it thinks fit to restrain the breach or other conduct of the person by whom the breach is committed or by whom the threatened or apprehended breach is likely to be committed.

(5) Without limiting the powers of the Court under this section, an order under this section may suspend any environment protection licence.

(2.2) มาตรการในการบังคับใช้กฎหมายเป็นไปตามมาตรา 253 A⁷⁸ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Protection of the Environment Operations Act 1997) มีรายละเอียด ดังนี้

- สำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (The NSW Environment Protection Authority (EPA)) อาจยอมรับคำขอที่ยื่นโดยบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ของมาตรานี้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องซึ่งสำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมมีบทบาทภายใต้พระราชบัญญัตินี้

- บุคคลอาจถอนตัวได้ตลอดเวลา เพียงแต่ต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

- สำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมอาจยื่นคำร้องต่อศาลที่ดินและสิ่งแวดล้อมเพื่อขอคำสั่งภายใต้ (4) ถ้าสำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเห็นว่าบุคคลใดกระทำการอันฝ่าฝืนข้อกำหนดใดๆ

- ศาลอาจมีคำสั่งทั้งหมดหรือบางส่วนดังที่กำหนดไว้ต่อไปนี้ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลดังกล่าวกระทำละเมิดต่อข้อกำหนดใดๆ

---

⁷⁸ Protection of the Environment Operations Act 1997. Section 253A. Enforcement of undertakings

(1) The EPA may accept a written undertaking given by a person for the purposes of this section in connection with a matter in relation to which the EPA has a function under this Act.

(2) The person may withdraw or vary the undertaking at any time, but only with the consent in writing of the EPA. The consent of the EPA is required even if the undertaking purports to authorize withdrawal or variation of the undertaking without that consent.

(3) The EPA may apply to the Land and Environment Court for an order under subsection (4) if the EPA considers that the person who gave the undertaking has breached any of its terms.

(4) The Court may make all or any of the following orders if it is satisfied that the person has breached a term of the undertaking:

(a) an order directing the person to comply with that term of the undertaking,

(b) an order directing the person to pay to the State an amount not exceeding the amount of any financial benefit that the person has obtained directly or indirectly and that is reasonably attributable to the breach,

(c) any order that the Court thinks appropriate directing the person to compensate any other person who has suffered loss or damage as a result of the breach,

(d) an order suspending or revoking any environment protection licence held by the person,

(e) an order requiring the person to prevent, control, abate or mitigate any actual or likely harm to the environment caused by the breach,

- (a) มีคำสั่งเพื่อกำกับบุคคลให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดของกิจการ
- (b) คำสั่งให้บุคคลจ่ายเงินแก่รัฐไม่จำนวนเกินจำนวนผลประโยชน์ทางการเงินใดๆ ที่บุคคลนั้นได้รับโดยตรงหรือโดยอ้อมและสมเหตุสมผลอันเนื่องมาจากการละเมิด
- (c) คำสั่งใดๆ ที่ศาลพิจารณาว่า มีความเหมาะสมที่จะกำกับให้บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายชดเชยให้บุคคลอื่น ซึ่งได้รับความสูญเสียหรือเสียหาย อันเนื่องมาจากการฝ่าฝืนดังกล่าว
- (d) คำสั่งระงับหรือเพิกถอนใบอนุญาตที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของบุคคลดังกล่าว
- (e) คำสั่งที่กำหนดให้บุคคลใดดำเนินการป้องกัน ควบคุม หรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการฝ่าฝืนของบุคคลดังกล่าว

นอกจากมาตรการทางกฎหมายในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในคดีแพ่งแล้ว ยังมีมาตรการในคดีอาญาซึ่งพระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Protection of the Environment Operations Act 1997) กำหนดว่านอกจากศาลจะสามารถตัดสินลงโทษทางอาญากับผู้กระทำความผิด ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการพิพากษาหรือมีคำสั่งเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดต่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งจะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิด โดยมีหลายมาตรการที่ศาลสามารถใช้ดุลพินิจเพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละกรณี ได้แก่ คำสั่งให้ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อม (Orders for restoration and prevention) โดยศาลอาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดดำเนินการเพื่อป้องกัน ควบคุม บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขฟื้นฟูความเสียหาย หรือป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดดำเนินต่อไปหรือเกิดขึ้นซ้ำอีกคำสั่งให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายและชดเชยความเสียหาย (orders for payment of costs and compensation) ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐอาจต้องแบกรับต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการป้องกัน ควบคุม บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการกระทำความผิด คำสั่งให้ทำการประกาศ (publication order) โดยศาลอาจออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดทำการประกาศแจ้งเป็นการทั่วไปว่ามีการกระทำความผิด และความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมรวมทั้งคำสั่งให้ทำกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูหรือส่งเสริมสิ่งแวดล้อม (environmental service orders) โดยศาลอาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดดำเนินโครงการเพื่อการฟื้นฟูหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมในที่สาธารณะ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ⁷⁹

⁷⁹ สัตถาวรธรรม หลวงอาจ. (2555). *การกำหนดค่าเสียหายในหมวดความเสียหายที่เกิดต่อทรัพยากรธรรมชาติในคดีสิ่งแวดล้อม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 99-104.

จากการศึกษาพระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Protection of the Environment Operations Act 1997) ของเครือรัฐออสเตรเลียพบว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมไว้โดยกำหนดให้สำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (The NSW Environment Protection Authority) หรือ EPA อาจออกประกาศหรือทำหนังสือแจ้งให้ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือบุคคลผู้ก่อมลพิษ ดำเนินการทำความสะอาดหรือขจัดมลพิษตามที่ระบุไว้ในหนังสือแจ้งและภายในเวลาที่กำหนดหรือในเหตุฉุกเฉินเมื่อสำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นกรณีที่มีความจำเป็นก็อาจแจ้งให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการ แม้ว่าจะไม่เป็นไปตามกฎระเบียบที่ให้อำนาจไว้ก็ตาม เนื่องจากต้องคำนึงถึงการขจัดมลพิษเป็นสำคัญ ทั้งนี้ให้ผู้ที่ได้รับแจ้งให้ดำเนินการดังกล่าวรายงานความคืบหน้าในการดำเนินการให้สำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทราบเป็นระยะ

พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาลในคดีแพ่งในการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษดำเนินการขจัดมลพิษและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมโดยให้อำนาจศาลในการพิพากษาและออกคำสั่ง เช่น คำสั่งที่กำหนดให้บุคคลใดดำเนินการป้องกัน ควบคุม หรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการฝ่าฝืนของบุคคลดังกล่าว คำสั่งที่เหมาะสมเพื่อยับยั้งการฝ่าฝืนหรือการกระทำอื่นๆ ของผู้ที่ละเมิด ศาลมีอำนาจในการระงับใบอนุญาตต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เป็นต้นนอกจากนี้ในคดีอาญานอกจากศาลจะมีคำพิพากษาให้ลงโทษผู้กระทำความผิด ศาลยังสามารถใช้ดุลพินิจในการพิพากษาหรือมีคำสั่งโดยเลือกมาตรการที่เหมาะสมเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดต่อทรัพยากรธรรมชาติได้ เช่น คำสั่งให้ทำกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูหรือส่งเสริมสิ่งแวดล้อมคำสั่งให้ทำการตรวจสอบในเชิงสิ่งแวดล้อม คำสั่งให้เข้าร่วมในหลักสูตรอบรม เป็นต้น